II.

HET BEGIJNHOF BUITEN BERGEN OP ZOOM

door

H. LEVELT,
GEMEENTE-ARCHIVARIS,

met inleiding van den

ZeerEerwaarden Pater Adrianus O. Cap.

Fa HERTOGS & TIMMERMANS
BERGEN OP ZOOM
1924.

Van dit werk werden als Luxe Editie een 5-tal exemplaren gedrukt op geschept papier en geteekend door den schrijver, terwijl de nummers 1—5 werden gebonden in geheel leder en 6—10 in half perkament.

De Schrijver

II.

HET BEGIJNHOF BUITEN BERGEN OP ZOOM

door

H. LEVELT,
GEMEENTE-ARCHIVARIS,

met inleiding van den

ZeerEerwaarden Pater Adrianus O. Cap.

Fa HERTOGS & TIMMERMANS
BERGEN OP ZOOM
1924.

Inhoud

Inleiding 5
Voorwoord 6
Het Begijnhof buiten Bergen-op-Zoom 12
Wat zijn Begijnen? 14
De stad zelf over een vestiging van begijnen 21
Waar werd het nieuwe Begijnhof gebouwd 22
Bestuur van het Begijnhof 24
Hervorming 26
Proces tegen pastoor Christi 27
De omwenteling 31
Cartularium van het Begijnhof buiten Bergen op Zoom 35
Afdeeling I 35
Afdeeling II 57
Afdeeling III 86
Bijlagen 92
Bijlage I 92
Bijlage II 93
Bijlage III 106
Bijlage IV 113
Bijlage V 116
Bijlage VI 119
Bijlage VII 122

Inleiding

Als echte Bergsche jongen ga ik groot op al wat mijn vaderstad betreft; een Bergenaar draagt immers het bewustzijn van een roemrijk verleden met zich rond.

Met belangstelling volgen wij derhalve de publicaties van onzen kundigen gemeentearchivaris, den Wel Ed. Heer H. Levelt, en gaarne willen we openlijk van onze sympathie doen blijken. Uit stoffige archieven laat hij de oude glorie van Bergen-op-Zoom weer schijnen, dit is leerzaam en bemoedigend voor de nakomelingschap.

Deze hoogst interessante studie over het Bergsche Begijnhof verdient bijzondere belangstelling, omdat de Begijnen en de Beggaarden van Vlaanderen en de Nederlanden zulk een belangrijke rol speelden in het godsdienstig volksleven der Middeleeuwen. Mijn Belgische confrater Dr. Fredgand Callacy wees hierop in zijn gedocumenteerd artikel: 'De Nederlandsche Beggaarden in St. Franciscus Derde orde en de weefnijverheid tijdens de Middeleeuwen' [1]). Wellicht zijn onze Bergsche Begijntjes ook kinderen van Franciscus geweest, die volgens den ouden Regel der Derde Orde naar de Christelijke volmaaktheid streefden.

Ik hoop, dat de studies van den kundigen gemeentearchivaris bij alle vrienden van Bergen en die zijn er velen de belangstelliug vinden, die zij verdienen, maar tevens hoop ik, dat de Goede God hem tijd en kracht schenke, om te laten zien, dat de glorietijd der oude Bergenaars er een was van rijkbloeiend Roomsch leven.

Rotterdam, 22 juni 1923.
P. Adrianus Koens, Capucijn.

---

1 zie: Neerlandia Franciscana, 1914; vol. I blz. 12; en St. Franciscus en St. Antonius Standaard, XIX [1912—1913] Blz. 78.

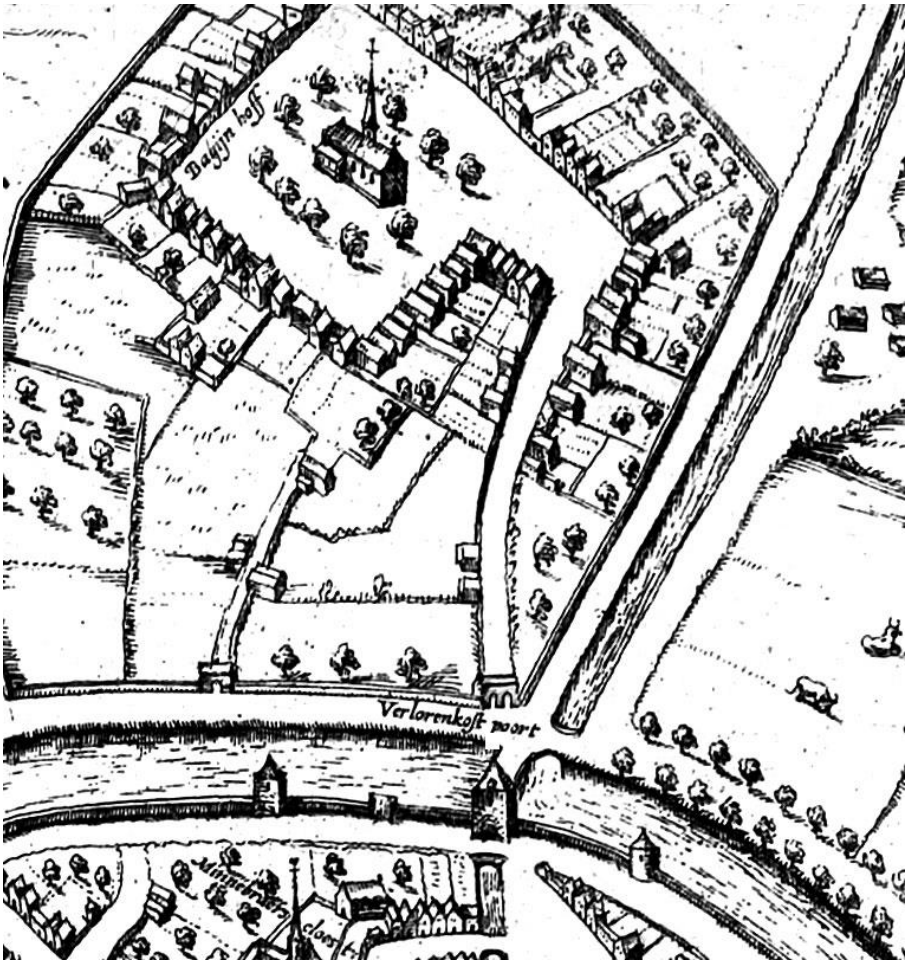

Plaat I

Begijnhof buiten Bergen op Zoom

Fragment uit een stedeplan van Bergen op Zoom (± 1580)

naar

Braun, Hogenberg en Hoefnagels: '*Civitates Orbis Terrarum*'.
Colonia, 1572/1616, 6 dln.

Voorwoord

De geschiedenis onzer begijnhoven, heeft een schrijver van gezag gezegd, de Zeereerwaarde Heer L. J. M. Philippen [2]), is maar een klein vak der algemeene geschiedenis van het begijnendom.'
De geschiedenis van 't Bergsche Begijnhof, op haar beurt, is weer een klein vak der geschiedenis van onze begijnhoven, 'klein', maar ook zóó niet te versmaden, alleen weer, omdat zoo weinig tot heden toe betreffende de Bergsche Begijnen werd gepubliceerd.

Pastoor Krüger met zijn toch eigenlijk voor onzen tijd weinig critische 'Kerkgeschiedenis van het bisdom Breda' staat nog alleen.

En toch, eens toen Bergen-op-Zoom, oeconomisch en godsdienstig zoo hoog stond, sedert de 2e helft der 15e eeuw, is juist het Begijnhof geweest een plaats, vanwaar overvloedig is uitgegaan voor vele inwonenden dezer stad, naar lichaam en ziel, zegen en heil.
Dit vooral wilden wij in dit werkje toonen.
Zieken, en zij die stonden aan den eindgrens van het leven, de ouden van dagen, arme kinderen óók, hebben binnen de Begijnhof-ommuring gevonden, lange jaren, een zorgvolle verpleging; overledenen in onze stad kozen, bij voorkeur, het Begijnhof tot laatste rustplaats, waar zich hun grafsteden schaarden rond het heiligdom, 't Begijnhofkerkje, zoo vaak door de vrome Begijntjes en medewonenden, bezocht. Zóó, en ongetwijfeld nog op andere wijzen, die wij niet weten, waren de Begijnen de stad Bergen een zegen.

* * *

[2] Philippen. L. J. M. „*De Begijnhoven*". Uitgave Veritas, Antwerpen 1918. blz. XIV.

Met dit werkje, gering en nietig, bedoelen wij uit te geven wat sinds eeuwen in het oud-archief dezer stad betreffende de Begijnen verborgen lag.
De wijze van uitgeven behoeft echter eene verklaring.
Aan de in het kort medegedeelde geschiedenis van het Begijnhof meenden wij te mogen toevoegen:

I. Een regestenlijst van het Cartularium.

Werden in vroegere eeuwen, aan een of andere persoon of stichting, onverschillig tot wiens behoeve, schenkingen gedaan b.v. van huizen of landerijen, en wilde men dan aan die overdracht een meer plechtig, officieel karakter geven, dan had zulks plaats in 't bijzijn van 'schepenen', 't rechtelijk college van Gemeentewege. Dan werden brieven verleend, die heel uitvoerig de overdracht inhielden en die brieven werden 'schepenbrieven' genoemd.
Het archief van het Bergsche Begijnhof in het verleden bestond ook uit vele van dergelijke schepenbrieven, eertijds verleend aan personen, die, in welke verhouding dan ook, in betrekking stonden tot de bewoonsters van het Begijnhof.
Later, in de 2e helft der 16e eeuw, ging men ertoe over, al die oorspronkelijke schepenbrieven, die sedert 't jaar 1400 dateerden, over te schrijven in een afzonderlijk boek of register.
Dat afzonderlijke boek, hetwelk bevatte de *overgeschreven* schepenbrieven, noemt men een 'Cartularium'.
De inhoud van zoo'n Cartularium, 't laat zich begrijpen, is natuurlijk van groot belang voor de kennis van het verleden.
Waar echter die Cartularia vaak zeer omvangrijk zijn en een volstrekt volledige uitgave te veel plaats zou vorderen, heeft men bedacht een wijze, om den héélen inhoud, *beknopt* zóó weer te geven, dat toch óók

uit den beknopten vorm, *heel de handeling* in iederen schepenbrief vervat, duidelijk blijke.
Dien beknopten vorm van weergeven, waarbij men de familie- en voornaam, alsook den plaatsnaam en dateering in oorspronkelijke schrijfwijze laat, noemt men een 'Regest'.
Zoo volgt als het 2e gedeelte van dit werk een volledige lijst of serie van 'Regesten' of een *beknopte weergave* van *alle* schepenbrieven, die op 't Begijnhof en inwonenden betrekking hebben en in het '*Cartularium van het Begijnhof*' nu nog op het stadsarchief van Bergen aanwezig, *uitvoerig* te vinden zijn.
Dat Cartularlum, of die verzameling afschriften der oorspronkelijke schepenbrieven, werd samengesteld door Mr. Thomas van den Houte, secretaris der stad Bergen op Zoom sedert Mei 1558 tot 't najaar 1573 en omvatte aanvankelijk 4 afdeelingen. Van de 4e afdeeling is echter alléén nog het titelblad aanwezig, waarop we lezen dat de 4e afdeeling bevatte 'brieven toebehoorende der Kereken van den Beghijnhove', maar wat volgen moest, is verdwenen.
De 3 overige afdeelingen zijn evenwel nog in haar geheel aanwezig en omvatten:

Afdeeling I de schepenbrieven, die op 't Begijnhof in 't algemeen betrekking hebben.

Afdeeling II, de schepenbrieven, die betreffen de zieken, op 't Begijnhof verpleegd ('*den crancken van den Beghijnhove*").

Afdeeling III, de schepenbrieven, die eens eigendom waren dergenen, die bewoonden 'den Convente Coelgeenens opt Begijnhoff', een soort geestelijk tehuis voor bejaarde menschen, door zekeren Mr. Willem Coelgeenen op 't Begijnhof gesticht.

De 'Regesten' hebben wij dan ook naar deze 3 afdeelingen ingedeeld.

II. ’t Proces van Nicolaus Christi, sedert 1507 pastoor van het Begijnhof buiten Bergen op Zoom.

Waar wij hier, zoo uitvoerig mogelijk, geven wilden alles wat omtrent het Bergsche Begijnhof wetenswaardig is, meenden we een mededeeling van dit proces, althans in hoofdzaak, niet te mogen inhouden.

’t Proces zelf, in origineel, is aanwezig in ’t Rijksarchief te Brussel [3]). Daar kan de lezer het uitvoerig vinden.

Moge, den Bergenaar in ’t bizonder, belang inboezemen, wat wij aan zijn oud-stedelijk archief ontleenden betreffende een vroegere stichting in zijn stad, door deskundigen geroemd als: ‘een uiting van middeleeuwsche vroomheid, die zooveel prachtige instellingen van christelijke liefdadigheid, sociaal nut en onderlingen bijstand ontkiemen deed’ [4]).

Feestdag van Sint Jan in den zomer 1923.
H. LEVELT

---

3 ‘Renvois de Vienne’ (1862) Inventaire, tome XV, liasse no XLVII; en gepubliceerd door Dr. Paul Fredericq in zijn ‘Corpus Documentorum Inquisitionis’ (’s Hage 1903) Deel 6 blz. 69—71 (nr 444) en blz. 137 (nr 524)

4 Philippen, o. cit. blz. XV

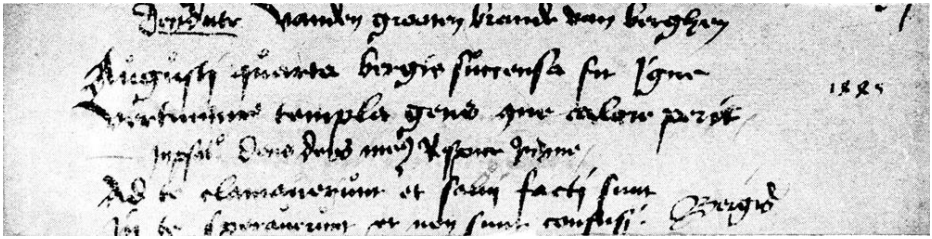

Plaat II

Stadsbrand in Bergen op Zoom op 4 Augustus 1445

Reproductie naar 'n handschrift in het stadsarchief van Bergen op Zoom. (H.S. Collectie 'Rotterdam'' H.S. No. 17) Einde 15e of begin 16e eeuw.

De tekst is deze:

Den date van den grooten brande van berghen.

Augusti quarta bergis succensa fit igne; vertuntur templa gens que calore perit. 1445

In psal°; Deus, Deus meus, respice in me (n.l. Psalm 21 Vers 6). '*Ad te clamaverunt et salvi facti sunt, In te speraverunt et non sunt confusi'. Bergis*.

Op 4 Augustus is brand ontstaan in Bergen; gebouwen zijn verloren, het volk vergaat door hitte. 1445

Zij hebben tot U, o God, geroepen en zijn behouden; op U hoopten zij en zijn niet beschaamd'.

Het Begijnhof buiten Bergen-op-Zoom

We weten ’t uit de boeken der oude geschiedschrijvers, dat de Germanen gewoon waren hun feesten te vieren, en óók hun volksvergaderingen te houden in het heilig woud.
Die plaats was even veilig als heilig ; de vrede der Godheid rustte erop en geen vete of vijandschap werd daar geduld. Men heette dan ook die plaats het ‘frijthof’ (= vredehof).
’t Christendom verkerstende die idee en toen het zijn kerken zette in de plaats der geheiligde wouden, wilde het toch behouden *zijn* ‘frijthof’, de plaats rond de kerk, een terrein van vrede, geheiligd óók hierom, wijl er veelal de gestorvenen werden neergelegd, om hun doodslaap te rusten in vrede.
’t ‘Frijthof’ geldt dan ook in de Roomsche Middeleeuwen als bij uitstek de plaats van vrede.
De misdadiger, daarheen gevlucht, als men hem achtervolgde, was er veilig en onschendbaar zoolang hij er verbleef [5]). Het volk, de jeugd

---

[5] Een bewijs trof ik aan in de: ‘Rekeningen v/d Drossaard van ’s Gravenwezel, Merxem en Schoten A° 1551/1556 fo XXXVIII verso, welke Rekeningen berusten in ’t gemeentelijk archiefdepót te Bergen op Zoom:
Zekere Hans van Geldre, inden nacht van 12 op 13 Juli 1553 te Merxem bij Antwerpen gevangen genomen, had uit zijn gevangenis (het huis van den vorster) weten te ontsnappen geboeid en wel: ‘ende is geloopen op het kerckhoff, alwaer hij zyn boeyen aff vylde ende is blijven sitten, midts dyen den prochiaen (= pastoor) hem onthielt van eten ende drincken ende dede den landtdeeken haelen, den officiers (= mannen v/h gerecht) verbiedende dat zij voors. Hanssen op het kerckhoff nyet en souden wachten noch wech te halen op de pene vanden banne’.
Met den ‘ban’, d.w.z. met kerkelijke straffen werd dus de gerechtsdienaar bedreigd, die ’t wagen durfde een op ’t kerkhof gevluchten misdadiger te grijpen

vooral, ook nog in later tijd, verkoos het frijthof als de meest geliefde plaats voor vermaak en spel.
Ook de stad Bergen-op-Zoom, als zoovele andere steden, heeft in de Middeleeuwen gekend haar 'frijthof' [6]), achter de Groote Kerk, waar nu de Societeitstuin van Thalia is aangelegd. Dáár, om van dat 'frijthof' maar één bizonderheid in 't voorbijgaan te noemen, klingelde in het hooge 'Belfort' het stemmenrijk klokkenspel meermalen 's daags zijn bekoorlijke melodieën, totdat in 1447 [7]) het werd overgebracht naar de Groote Kerktoren op de Markt [8]).
De huizenrij of straat, die aan de buitenzijde het Frijthof omgaf, werd begrijpelijk 'Vrijthoffstraete' geheeten [9]), óók 'Coevoetstraete' naar het op den hoek der Wouwschestraat gelegen huisde 'Coevoet' [10]).
Aan die omgrenzing van het Bergsche 'Frijthoff', van nabij beschaduwd door de Groote stadskerk, in die omgeving, waar alles vrede ademde, hadden zich vóór 1439 [11]) reeds gevestigd de Begijnen, een karakteristiek-Middeleeuwsche kerkelijke stichting [12]).

---

6 'Wouter Bazelys weduwe huys den hoeck van den *Frijthove*' (H Geest- Rekening B-o-Z. Ao 1474, fo 6 recto).

7 Gegeven meester Jacob der stad timmerman, van dat hij *Dbeelfroit*, dat op *tkerckhof* stont, op brac ende opten *torenwant* ende stelde" (Gem. Rek. BoZ Ao 1447, fo 26 recto).

8 Een schilderijtje van Hans Bol (uit 1587) toont een op de hoek tussen Grote Markt en Hoogstraat een toren op de lakenhal, dat het belfort zou zijn geweest.

9 'huis ende erve gelegen inde Vrijthofstrate' (Stadsregister BoZ ad annum 1411 fo 115 verso).

10 'huis ghestaen inde Woutsche strate gheheeten den Coevoet' (Gem. Rek. BoZ Ao 1505, fo 24 verso).

11 'huysinge gelegen inde Viijthoffstrate aende zuytsijde es gelegen der beghinen selle' ('Stadsregister BoZ' ad annu, 1439 (1438) fo 227 recto. In sommige plaatsen van Duitschland werden de Begijnen óók genoemd : 'Sel-Schwestern'

Wat zijn Begijnen?

Op den vraag, wat eigenlijk Begijnen zijn, zou men met Philippen [13]) zeggen kunnen :

> Vroomgezinde vrouwen (in 't begin meestal, later uitsluitend),
> die *zonder tot een bepaalde kloosterorde* te behooren,
> krachtens private belofte aan een zielsbestuurder gedaan,
> onder diens leiding, in onthouding van het huwelijk,
> afgezonderd leven aan eigen haard, zonder vaarwel te zeggen
> aan eigen bedrijf.

M.a.w. 'vrome vrouwspersonen die *vrij van kloosterlijke afhankelijkheid*, naar persoonlijke verkiezing, eender evangelische raden involgen of werken van barmhartigheid plegen'.

Zoo is de eerste en vroegste vorm van het Begijnenbestaan sedert de 12e eeuw.

De naam 'Begijn' leidt men verschillend af: van 'Bag' of 'Beg' [14]), dat 'zak' of 'tasch' beteekent (vergelijk het Engelsche 'City-bagg'); van 'beggen' of 'beggeren' [15]) d.i. 'bedelen'; van 'becca' [16]), een linnen hoofdsluier; van ons 'beginnen' [17]), omdat het Begijnenleven als het ware een begin vormt van leven in strengen kloosterstaat enz.

(Cellezusters). Zie: Noremberg P. -: 'Frauenarbeit und Arbeiterinnenerziehung'' in: 'Vereinschriften der Görresgeselschaft' 1880—82; Köln 1880 S. 50.

12 Zie voor latere informatie Ham, W.A. van; Waterschans 1985/4: Open ruimten in het oude centrum.

13 zie: Voorwoord, voetnoot 2.

14 Zie: Mosheim, Joannes Laurentius : 'De Beghardis et Beguinabus Commentarius. Lipsiae 1790.

15 Ibidem.

16 Zie: Grammaye, J. B. : 'Antiquitates Belgicae': Antverpia lib. II cap VII p. 17.

17 Zie: Hopperus, Joachim ; J. G. a Rijckel 'Vita S Beggae' Lovanii 1631 blz 319.

Een kerkelijk erkend 'bedel-instituut' (om hier de benaming 'bedelord' maar niet te bezigen, is de Begijnenstichting zeker nóóit geweest en kunnen we, zoo beschouwd, een afleiding van 'beggen' 'beggeren' = 'bedelen' veilig schrappen. Sommigen willen, dat Sinte Begga [18]), zuster van Ste Geertruydt van Nivelles, de beroemde H. Patrones van Bergen op Zoom, in de 2e helft der 7e eeuw, de Begijnen zou hebben gesticht, zooals we dat ook zien afgebeeld o.m. op eender gekleurde ramen van het tegenwoordige Begijnhofkerkje te Breda. Een naamafleiding ligt dan voor de hand. Als maar, vóór de 15e eeuw, op de toen talrijk bestaande Begijnhoven éénig spoor van vereeniging der heilige Begga was waar te nemen! Maar niets herinnert daaraan.
Wel was Ste Catharina 'met het rad' (Catharina van Alexandrië) daar veel vereerd en was juist zij, tot in de 16e eeuw, de patrones der meeste Begijnhoven. Daarenboven, eerst op het einde der 12e eeuw [19]) dus vijfhonderd jaar na het heilig afsterven van Begga, komt voor het eerst in geschreven stukken de naam 'Beghina' voor.
Anderen gronden de naamoorsprong op 't bestaan van zekeren Luikschen kanunnik Lambert *Li Beges* [20]) (= de Stamelaar?), die met de bedoeling, ze tot hooge volmaaktheid op te voeren, eenige godvruchtige vrouwen zou vereenigd hebben in afzonderlijke huisjes

---

18 Zie: 'Die alder excellenste Cronycke van Brabant'. Antwerpen 1497 fo 67.

19 Zie: 'Greven: 'Der Ursprung des Beginenwesens" in: 'Historisches Jahrbuch' 35e Band (Munchen 1914) S. 50.

20 Zie: Miraeus, Aub : 'Origo Beginarum virginum'. Antverpiae 1602.
Kurth, G. : 'Origine liégoise des Béguines' in : 'Bulletin de l'Académie royale de Belgique' 'Classe des lettres'' p. 439-462.
Mgr. Schoolmeesters: 'Lambert le Bégue et L'origine des Béguines', in: Leodium, chronique mensuelle, Ile annee (Liège 1912) p. 125.

op een hof rond de St. Christophoruskerk in zijn stad. Een meening die ook volgt de bekende historieschrijver Godefroid Kurth [20]).
Waar tot heden de wetenschap nog geen beslissing deed, zullen we, in zake de naamsafleiding van 'Begijn', de keuze vrij laten.
Keeren we terug naar het bestaan der Begijnen binnen Bergen op Zoom in de eerste helft der 15e eeuw.
Zeker reeds in 1439 leefden hier de Begijnen in afzonderlijke huisjes 'sellen' 11) genoemd.

Kon men in dien tijd al spreken van een: 'Begijn*hof*' [21])? Niets wat ons daartoe machtigt. 4 Augustus 1445 [22]) verteerde het vuur ten tweedemale [23]) een groot gedeelte der stad Bergen op Zoom.
Een document in 't begin der 16e eeuw geschreven en aanwezig op het stadsarchief [24]) geeft ons deze gebeurtenis, den 'datum van den brand van Berghen' in Latijnschen versvorm te lezen:

Augusti quarta Bergis succensa fit igne; vertuntur templa gensque calore perit,

d.w.z.: op den 4en Augustus brak in Bergen een brand uit, kerken en menschen kwamen in de vlammen om. En in margine, op den rand, staat geschreven het jaartal 1445.
Nog meer bezit het archief omtrent den brand, maar daarover later.

---

21 In het bopek staat hier 'Behijn h o f".

22 Zie: Plaat II.

23 De eerste groote stadsbrand in Bergen op Zoom had plaats in Mei 1397.

24 . Zie: 'Collectie Rotterdam, No. 17; Handschriften verzameling Stadsarchief BoZ., 'ghegeven den susteren int Begijnhof in hulpe here timmeringhen', gem. Rek. BoZ. Ao 1446/1447 fo 33 recto.

Toen, na den brand van 1445, men in de stad aan het herstellen ging, is men ook 'begonnen' met het aanleggen van een begijnhof, zooals duidelijk de stadsrekening van 1446 [25]) zegt.
Maar een begijnhof zooals het latere, d.w.z. een afzonderlijke Begijnen*parochie* met geregeld bestuur, eigen openbare kerk, eigen kerkhof, eigen pastoor, is het zeker niet geweest. Dat blijkt ontegenzeggelijk uit den aanhef van de Stichtingsbrief dd. 1490 December 14, dien wij als geven. En, laat mij 't maar direct zeggen, de bewoonsters van het in het laatste kwartaal der 15e eeuw te stichten Begijnhof Bergen op Zoom zijn zeker niet geweest 'Zusterkens van Holland' zooals Krüger wil.
We zagen 't boven, hier in Bergen op Zoom waren al Begijnen in 1428 [25]). En 't Begijnenleven, hier in Bergen op Zoom, zoowel als elders, is opgegroeid uit eigen volksziel, uit de ziel van 't Bergsche volk zelf, uit zijn niet-te-stillen drang naar het vrome, die ons zoo duidelijk kenbaar toespreekt uit de vereering der Eucharistie [26]) en der Madonna [27]), 'n vereering, hier, de eeuwen door, zoo krachtig beleefd.
De brief, waarmede Krüger [28]) meent het stichten van een begijnhof (?) buiten Bergen op Zoom te moeten stellen circa het jaar 1478, spreekt van een 'Klooster-Provinciaal'. Die term 'Klooster Provinciaal' is echter aan het Begijnen-instituut even vreemd als, om mij maar tot één enkel voorbeeld te bepalen: de waardigheid van 'abt' aan het Jezuïtisme.

---

25 Zelfs in 1428 is in Bergen reeds sprake vaneen 'Beghinen-hof' Zie: 'stadsregister BoZ. fo 176 verso.

26 Zie : mijn bijdrage in het dagblad 'De Tijd' dd 1923 Juli 1, 'Eucharistische schending'.

27 Zie: *O.L.Vrouw van Bergen op Zoom*, door H. Levelt, 1921, 1923.

28 Zie : Kruger. J.B; *Kerkelijke Geschiedenis v/h Bisdom Breda*, 3e Deel, blz 145

Bedoelde brief duidt dan ook volstrekt niet op een te stichten Begijnhof.

In 1484 [29]) eerst wordt aan de stichting van een Begijnhof, naar elders bestaand voorbeeld, gedacht en zendt de stad Bergen op Zoom haar bode Jan Mijs '*tot Herenthals ende tot Mechelen om te hebben copien vanden Institucien vanden Begijnhove'*. Het stadsbestuur, ter inlichting, wilde weten, hoe het vroeger gegaan was met de vestiging der Begijnhoven te Herenthals (1270) en Mechelen (1276) en verlangt afschriften van haar vestigingsakten. Die werden, naar alle waarschijnlijkheid, verstrekt, en, nadat op 18 October 1484 [30]) dezelfde stadsbode nogmaals was gezonden 'tot Herenthals', nu '*bijden Prochiaen* (= pastoor) *vanden Beghijnhove'* trof, in overleg met Deken en Kapittel der Groote Kerk, het stadsbestuur van Bergen (heer Jan II van Glimes 'met de lippen' en zijn stad) de eerste voorbereidende maatregelen voor een aanstaande vestiging. Nog lange tijd zou verloopen, eer alles geregeld was, want dat regelen had hèèl wat in. Vooreerst, wat te billijken is, liet het stadskapittel: Deken en Geestelijkheid der collegiale en parochiale kerk van Sinte Geertruydt op de Markt, zijn zeggingsrecht gelden. Immers, zou hier een begijnhof naar 't voorbeeld van Herenthals en Mechelen worden gevestigd, dan moesten de Begijnen en inwonenden van het hof een eigen Parochiekerk op het hof bezitten, werd dus, naast de ééne bestaande stads Parochiekerk op de Groote Markt, een nieuwe Parochiekerk opgericht, scheidden zich de Begijntjes en inwonenden van het hof af van de feitelijke stadsparochie.

---

29 Zie: Gemeente Rekening BoZ. Ao 1483/84 fo 89 recto.

30 . Zie ; Ibidem, fo 90 yerso.

Nu had, volgens kerkelijke regeling, gedurende de Middeleeuwen een parochiekerk in een stad vele en verschillende rechten, die de bedienende geestelijkheid (vaak jammer genoeg: *te*) aanzienlijke inkomsten bezorgden. Rechtens mocht de Geestelijkheid hooge geldsommen eischen b.v. van begrafenissen, van voor de altaren-te-branden licht, van huwelijksinzegeningen enz. enz.
In het genieten van al die rechten, die men 'parochiale rechten' noemde, zag de Geestelijkheid zich beperkt, zoodra naast de reeds bestaande Parochie een tweede nieuwe parochiekerk werd opgericht. Onnoodig te zeggen, dat de Geestelijkheid, maar niet zonder meer, genoegen nam met zoo'n nieuwe vestiging, doch terdege condities stelde.
Deken en Kapittel der Collegiale Kerk van Sinte Geertruydt te Bergen op Zoom bij schrijven dd. 1490 December 14 [31]) bepaalden dan ook allereerst, waar zij de aanstaande stichting van een Begijnhof goedkeuren, dat zoolang het hof nog niet zou voorzien zijn van *eigen* kerk en *eigen* pastoor, alle bewoonsters, zonder uitzondering, gebonden zouden zijn aan alle van ouds-bestaande parochiale rechten der stad.
Was daarentegen eenmaal een eigen kerk opgericht en een eigen pastoor aangesteld, die voor de Begijnhofkerk te zorgen had, dan konden in alle geval de *feitelijke* Begijnen aan haar eigen pastoor de erkende parochiale rechten betalen.
Nog andere voorwaarden stelde in dat zelfde schrijven het Stadskapittel.

1. Bij gelegenheid der 1e Vespers (vooravond) van het jaarlijks-te-vieren feest der wijding van de Groote Kerk op de Markt, bij

[31] zie: Bijlage I

bizonder-plechtige gelegenheden en processies, telkens wanneer de stadsgeestelijkheid hen uitnoodigde, moest, zooals dat óók bij de Mechelsche Begijntjes gebeurde, de pastoor van het Begijnhof en de hem ondergeschikte clerus met al de Begijnen in de Stadsparochiekerk aanwezig zijn.

2. Opdat de Bergenaars niet zouden weerhouden worden, op Zon- en feestdagen de in de Groote Kerk gelezen H. Mis van 7 uur te bezoeken, mocht de pastoor van het Begijnhof s Zondags vóór ’s morgens 8 uur in geen geval preeken. Overigens was hij in ’t uitoefenen zijner geestelijke functies vrij, vermits hij in zijn preeken, biechten en bezoeken maar steeds vol lof sprak over de Stadskerk en haar Geestelijkheid en hen in zijne gebeden herdacht.
3. Iedere bewoner der stad Bergen stond het vrij, waar ook, zijn begraafplaats te kiezen, maar verkoos iemand die het Begijnhof niet bewoonde, het kerkhof der Begijntjes tot laatste rustplaats, dan moest éérst het lijk gebracht worden binnen de Stadsparochiekerk.
4. Wanneer de Deken van het kapittel en ’t Stadsbestuur op ’t Hof bijeenkwamen om te hooren de jaarlijksche Rekening en verantwoording, moest het Begijnhof zorgen, hun een uitgebreiden maaltijd te bereiden. Bij die gelegenheid moesten ‘op vriend-schappelijke wijze’ mogelijk bestaande geschillen worden bijgelegd en de tekortkomingen en gebreken der Begijn-oversten, ten aanhooren der aanwezigen en in ’t bijzijn der beide momboirs (= voogden) worden verbeterd.
5. Alléén de pastoor van het Begijnhof en de 4 oversten (Meesterssen), en verder volstrekt niemand der Begijnen, hadden zeggingsrecht over fouten en gebreken van een ander.
6. In mogelijk ‘dubieuze’ kwesties zouden alléén de Heer van Bergen op Zoom en Deken en kapittel der stad mogen beslissen. Waar

dezen geen oplossing vinden konden, zou, als scheidsrechter, beslechten de abt van de vermaarde Premonstratenser abdij 'St. Michiel' te Antwerpen.

Behoudens al die voorwaarden, vonden Deken en kapittel der stad het goed, zelfs 'zeer nuttig, heilzaam en eervol' ('non modicum utile, salubre et non minus honestum), dat in Bergen op Zoom een Begijnhof, 'waar Begijnen behoorlijk konden verblijven en tesamen wonen', werd gevestigd, naar het voorbeeld van het bestaande Begijnhof te Mechelen in 't bisdom Camerijk.

Die goedkeuring bevestigde met zijn hoogste Opperherderlijk gezag Paus Alexander VI [32]) bij bulle dd. 1495 Augustus 28; en, drie jaar later, 6 November 1498 Johannes de Hoerne [33]) bisschop van Luik, onder wiens bisdom toen Bergen op Zoom ressorteerde. Hiermede was *Pauselijk en Bisschoppelijk bekrachtigd* het feit, dat het Begijnhof te Bergen op Zoom onttrokken was aan de jurisdictie, de rechtsmacht van de parochiale geestelijkheid der stad.

De stad zelf over een vestiging van begijnen

Hoe had inmiddels de stad zelf gedacht over een vestiging der Begijnen?

Het Stadsbestuur van Bergen op Zoom, bij akte dd. 1492 Juli 31 [34]), betuigde niet alleen zijn hoogste tevredenheid met hetgeen Deken en Kapittel der kerk van Bergen hadden goedgekeurd: '*dat men bynnen oft omtrent der stadt van Berghen sal moghen fonderen ende stichten een hovelijck Bagijnhof met eener prochiekerken, kerckhove ende alle*

---

32 Zie: Bijlage V

33 Zie: Bijlage VI

34 Zie : Bijlage IV

sijnder toebehoerten', maar beloofde daarenboven zijnerzijds, nog te zullen voorzien in een punt van practisch belang, waarvan 't voortbestaan van het Begijnhof inden toekomst afhankelijk zou zijn. Want, was al de vestiging van een eigen parochiekerk op het hof goedgekeurd, pauselijk goedgekeurd zelfs, waar zou men op den duur de noodige gelden vinden, om den aan-te-stellen eigen pastoor van het Begijnhof te prebendeeren ? Zélf vermochten het de veelal onvermogende Begijntjes niet, en de bepaalde gelden, die het stadskapittel den pastoor had afgestaan, gelden komende van enkele kerkrechten, waren waarschijnlijk niet voldoende. De stad Bergen op Zoom, wel vooruitziende, wat, voor het toekomende, zij verwachten kon van de hofbewoonsters, kwam haar in het financieele te hulp en zegde toe: '*tot tamelijcke en redelycke dotatie voer donderhouden van den prochiaen'* (= pastoor), jaarlijks te zullen betalen de som van 12 pond en 10 shelling grooten Brabants, uit te keeren in twee termijnen: de eerste helft binnen 6 maanden na de vestiging der op-te-richten Begijnhofkerk; de andere helft binnen 6 maanden daarna; onder voorwaarden:

1. dat de toekomstige pastoor trouwe zorg zou dragen voor het welzijn der Begijnen en mede-hofbewoonsters en
2. dat de pastoor dagelijks een H. Mis zou lezen in de Begijnhofkerk.

* * *

Eenmaal zóó gesteld, zou voortaan het Begijnhof (de z.g. 'curtis') van Bergen op Zoom kunnen genieten de volkomen kerkelijke inrichting der elders reeds gevestigde Begijnhoven.

Waar werd het nieuwe Begijnhof gebouwd

Boven zagen we, dat in Juli 1492 nog niet besloten was, of het Begijnhof zou worden opgericht 'binnen oft omtrent" de stad.

En nog in April 1493 [35]) was men weinig gevorderd. Wel richtte zich het verlangen van velen naar een bepaald terrein 'omtrent' (= buiten) de stad gelegen, maarde stad wilde eerst weten 'den naesten prijs' [35]) voor de aan te koopen grond.
In Mei 1498 [36]) was men ten minste reeds 'begonnen' met den bouw en kunnen we zeker aannemen, dat in 't najaar 1498 het Begijnhof grootendeels gereed was. 'Grootendeels', want in November van dat jaar [37]) machtigt de bisschop van Luik, Johannes de Hoerne, zijn suffragaan of hulp-bisschop (*episcopus noster, in pontificalibus vices gerens*) de toen nog-niet-gewijde altaren in de Begijnhofkerk te consacreeren. De kerk stond er dus toen al en schaarden zich daar omheen, ongetwijfeld, verschillende huisjes.
Waar juist het Begijnhof lag, leert ons duidelijk de stedegrond van Bergen op Zoom, zooals die ± 1580 voor de beroemde stedenatlas van Braun-Hogenberg werd geteekend [38]) Aan het einde der tegenwoordige 'Goude Bloemstraat' stond toen de 'Verloren Costpoort' met de verdere stadsomwalling. Vanaf die poort leidde een brug over de z.g. 'Schotssche Veste', een gedeelte der stadsvesten (een diepe breede gracht, die héél de stad omgaf), en een weg naar het Begijnhof, dat dus lag ongeveer ter hoogte van het z.g. 'Pillekenswater' [39]) [Ravelijn 'op de Zoom'] en zich uitstrekte over het terrein der

---

35 Zie: Stadsarchief BoZ. 'Register met Breeden Raads-Resolutiën (Besluiten) sedert 1476(—1518) fo 33 recto.

36 Zie: Stadsarchief BoZ. Register met Breeden Raads-Resolutiën sedert 1476 (—1518) fo 43; 'd Bagijnhoff dwelck alhier begonnen es'.

37 Zie; Bijlage VI

38 Zie: Plaat I

39 Een salonfähige spelling van d eeigenlijke aanduiding 'Pielekeswater', hetgeen slechts 'Eendenplas'betekent. Zie woordenboek voor Vlaamse dialecten.

tegenwoordige villa 'Helena'. Later, toen Bergen op Zoom vesting werd, in 't begin der 17e eeuw, en toen bij 't einde van diezelfde eeuw zich de vesting-werken rond de stad uitbreidden, onderging dit terrein de veranderingen, waarin we het nu kennen.
De 'Verloren Cost Poort' [40]) werd óók wel 'Croonenborch Poorte [41]) genoemd of 'Beghijnen-Poorte' [42]) We begrijpen nu de herkomst van dien laatsten naam.

Bestuur van het Begijnhof

Hoe was feitelijk geregeld het *bestuur* op het Begijnhof?
Zooals elders op de groote Begijnhoven, stonden aan het hoofd vier 'meesteressen', die bij het besturen werden bijgestaan door 2 'momberen' of voogden' of 'regenten', van stadswege aangesteld en jaarlijks opnieuw gekozen door den heer van Bergen en door de beide burgemeesters en schepenen der stad [43]). Twee Rentmeesters waren van hun administratie aan het stadskapittel en stadsbestuur jaarlijksche rekening en verantwoording verschuldigd [44]).
Ook de 'pastoor', die door het kapittel der stad werd aangesteld ('*curatus, per nos admissus'*, zegt de fundatie-brief vanwege het stadskapittel dd. 1490 Dec. 14 [45]) had in het bestuur aandeel, al zal,

---

40 Zie: Stadsarchief BoZ. 'Gemeente-Rekening Ao 1509 fo recto en Gemeenterekening Ao 1514 fo 7 recto; Ao 1517 fo 3 verso.

41 Zie. stadsarchief BoZ, 'Register met stadsordonnancien sedert 1558 (-1573) fo XII verso.

42 'Is aengenomen Jan Serment als portier vander Croonenborch oft Beghijnenpoorte alhier' (Ibidem).

43 Zie : Bijlage III.

44 Zie : Bijlage III.

45 Zie : Bijlage III

naar alle waarschijnlijkheid*, buiten het geestelijke* dit aandeel zeer beperkt zijn geweest.

't Begijnhof had den 'cureit' of 'pastoor' te voorzien van een behoorlijke woning, meestal niet binnen de ommuring van het hof zelf gelegen, maar bij de ingangspoort. Vrij van alle lasten en inkomsten kon de 'cureit' dat huis bewonen en genoot hij vaak het vruchtgebruik van de beste der beneficiën, aan de Begijnhofkerk verbonden.

Volgens de door het kapittel van Bergen op Zoom verleende volmacht dd. 1490 December 14, berustte de keuze van den pastoor bij onderscheidene personen, 13 in getal, die aan het kapittel een haar voor deze functie geschikt schijnend priester mocht voorstellen, waarna het Kapittel benoemde.

Als Pastoor van het Begijnhof vinden we in de diverse archiefstukken vermeld:

Meester Wouter de Grave [46])	(vóór 1504—1507)
Nicolaus Christi [47])	(1507—)
Meester Joos de Moor [48])	(1550—)
Cornelis (de) Vos [49])	(1560—)

De Pastoors van het Bergsche Begijnhof waren niet slechts 'cureit' of bedienaar der Begijnhofkerk, maar tevens ook de geestelijke vader ('rector' zouden wij zeggen) der op het hof binnen de ommuring samenwonende begijnen.

---

[46] Zie: Gemeente Rekening BoZ Ao 1504/1505 fo 126 verso: '*Heer Wouter de Grave, priester ende cureit vanden Baghijnhove alhier*'.

[47] Zie: Gemeente Rekening BoZ." Ao 1508: '*Heer Clause* (Christi) *Pastoer vanden Beghijnhove alhier*.

[48] zie: Bijlage I, afdeeling I, Regest no 37.

[49] zie: Bijlage I, afdeeling I, Regest no 42.

Die begijnen leefden daar, deelend haar dagtaak in gebed en werk. 't Liefdewerk der ziekenverpleging en armenverzorging vooral behartigden de Begijnen met voorliefde, terwijl haar zorgen zich tevens uitstrekten over de ouden van dagen.
Een kanunnik der collegiale Kerk van Bergen op Zoom, Meester Willem Colgeenenszoon [50]) 'Gelicencieerd in de Rechten'),[51] zélf Bergenaar van geboorte, liet, toen nauwelijks het Begijnhof bestond, op eigen kosten binnen de hofommuring bouwen een huis, we zouden het een gesticht noemen, waar aan bejaarden een zorgvolle verpleging zou worden verstrekt.
Naar haar stichter en weldoener werd de inrichting geheeten ' *'t Convent Coelgeenens, opt Begijnhof*' [52]) en, om het te onderscheiden van twee andere gebouwen, óók op 't Begijnhof, één waar zieken werden verzorgd [53]), de z.g. *Fermerie*' (= infirmerie) en een ander waar schamele kinderen [54]) een onderdak vonden, (het z.g. Everdeys Convent), tevens betiteld als '*Groot Convent*' [55]).

* * *

Hervorming

Lange jaren leefden daar binnen het Begijnhof de Begijnen haar devoot bestaan, vrij en rustig, afgezonderd van alle woelingen daarbuiten.

---

50 zie: stadsarchief BoZ: 'Register met stadsprivilegiën sedert 1357 (—1517) fo LXXXIX recto.

51 zie: Bijlage I, afdeeling III, Regest no 6.

52 zie: Cartularium v/h Begijnhof buiten BoZ. afdeeling III, Regesten 11,12, 13.

53 zie: Bijlage I, afdeeling II

54 zie: Stadsarchief BoZ. 'Register met besluiten v/d Magistraat en Breeden Raad sedert 1578 (—1582) fo 89 recto.

55 zie 'Cartularium v/h Begijnhof buiten BoZ. Afdeeling III, Regesten 11,12, 13.

Toen, omtrent 1525, kwam over de hofbewoonsters een zware beproeving.
Sinds ruim een jaar begon de leer van Luther zich in 't buitenland, d.w.z. buiten de grenzen van het Duitsche rijk, meer en meer te verbreiden.
Hieronymus Aleander, pauselijk legaat, had 13 Maart 1521 vanuit Worms den prins-bisschop van Luik : Erard de la Mark en diens mede-bisschoppen bevolen [56]), de bulle van Paus Leo X '*Decet Romanorum Pontificem*' dd. 1521 Januari 3, tegen Luther en zijn leer, af te kondigen in hun bisdom [57]).
Dat gebeurde op 8 April 1521, terwijl toen tevens werd afgekondigd de pauselijke bulle 'Inter Sollicitudines' dd. 1515 Mei 4, op de boekencensuur [58]).
Een jaar lang moesten in alle kerken van het bisdom Luik, dus óók in Bergen op Zoom, de preeken 's Zondags tijdens de hoogmis tegen Luthers dwalingen zijn gericht [59]).
Dat was óók voor Bergen op Zoom hoog noodig, want betrekkelijk vroeg reeds volgden hier velen Luthers ideëen. Tot die 'velen' behoorde óók Nicolaus Christi, pastoor van het Bergsche Begijnhof.

Proces tegen pastoor Christi

6 Mei 1525 werd tegen den pastoor een aanklacht ingediend [60]) bij den Inquisiteur-deken te Leuven, Nicolaas Coppin. Die aanklacht betrof

---

56 zie: Brieger: *Aleander und Luther* S 96

57 Zie ook de eerdere waarschuwing Exsurge Domine

58 zie: Ibidem.
en Kronenberg M.E.; Verboden boeken en opstandige drukkers in de Hervormingstijd

59 Zie: Ibidem.

onderscheidene punten, dertig ongeveer [61]), waaromtrent de aangeklaagde Begijnenpastoor zich te verantwoorden had voor de Inquisitie-rechtbank binnen Leuven.
Daar verscheen Nicolaas Christi den 7^{en} en 8^{en} Mei 1525 [62]) en moest hij aanhooren wat, hem ten laste, werd voorgelezen. De Pastoor zou geleerd hebben [63]) o.a.:

1. dat men het Primaatschap van den Paus van Rome niet te hóóg moest achten. Bij herhaling zou de pastoor dat in zijn gesprekken met anderen en in zijn preeken hebben gezegd;
2. dat de gehoorzaamheid, verschuldigd aan de voorschriften van anderen in zake Godsdienst, niet altijd bindend was;
3. dat een kloosterling, die in alles leefde naar de eischen in zijn kloosterregel vervat, zich vergiste, want dan werd vaak gehandeld in strijd met het Evangelie Gods;
4. dat onze Roomsche geloofsformulier, in het 'Credo' uitgedrukt, niet deugde; dat hij in gesprekken en preeken tot het volk herhaaldelijk daarop gewezen had;
5. dat de Roomsche opvatting omtrent het 'vagevuur' niet juist was;
6. dat de practijk der 'biecht' in 't algemeen herziening behoefde en dat de Begijntjes de 'biecht' wat vrijer moesten opvatten;
7. dat door de Roomschen sterk overdreven werd de wijze van vereering, die men Gods heiligen en bizonder Gods H. Moeder Maria verschuldigd is;
8. dat men, ook zonder uiterlijke teekenen van bizondere Godsvereering, heel best kan zalig worden;

---

60 zie: Bijlage II

61 zie: Bijlage II

62 zie: Bijlage II

63 Zie: Bijlage II

9. dat het doen van bedevaarten geen nut had;
10. dat het beter was te huwen, dan te leven in maagdelijken staat;
11. dat de priesters wel in concubinaat leven mochten, enz. enz.

Ten slotte werd den pastoor nog verweten, dat hij, niettegenstaande het streng kerkelijk verbod nog kettersche boeken bezat.

Natuurlijk was de pastoor niet aan alles schuldig, wat hem ten laste werd gelegd.

Vooraf moesten de getuigen aanhoord. Den 8sten en 9en Mei 1525 had dat getuigenverhoor plaats. Veertien getuigen [64]) uit Bergen op Zoom verschenen en één uit Breda.

Geestelijken, die getuigden, waren:

Jan van der Noot, 'regulier kanunnik en biechtvader der zusters van het Maria-convent in Bergen'.

Hubrecht Andrieszoon van den Broek, 'priester en kanunnik der Groote Kerkte Bergen'.

Nicolaus van Woude, 'priester en kapelaan der collegiale kerk van Bergen op Zoom'.

Martinus Oomen, 'priester en onderpastoor der parochiale en collegiale kerk van Bergen op Zoom'.

Jan van der Noot, om mij maar tot den eerstgenoemde te bepalen, getuigde, dat hij, sinds 20 jaren, den beschuldigde kende dat op diens goeden naam en levenswijze hij niets wist aan te merken.

Alleen had hij wel hooren zeggen, dat de preeken van pastoor Nicolaas Christi nog al eens van vreemden inhoud waren. Hij had beschuldigde hierop opmerkzaam gemaakt, maar beschuldigde had hem geantwoord, dat hij de leer van het Evangelie predikte en dat, zelfs

---

64 zie: Fredericq, Dr. Paul: *Corpus documentorum Inquisitionis* Deel V blz 47 nr 436 ('sHage, 1903).

indien zijn eigen broer, de toen fungeerende cancellier van Brabant, hem ter verantwoording zou oproepen, hij, beschuldigde, toch in geen geval zou verschijnen.
Onder de ***niet geestelijken*** traden als getuigen op verschillende personen uit Bergen op Zoom, voornamelijk vrouwspersonen, in hoofdzaak vermoedelijk Begijnhofbewoonsters, alsook één Bergsch Begijntje, Gertrudis van Grueningen.
Een van die getuigende vrouwspersonen was zekere Catharina van Cleve, dochter van wijlen Mr. Gerard van Cleve, 49 jaar oud, te Middelburg geboren, toen wonende te Bergen op Zoom.
Zij getuigde [65]), dat eens in een preek de pastoor van het Begijnhof gezegd had: 'Weest geloovige menschen, aenbidt eenen God; ten leghet aan gheen bidden, then leghet aen gheen vasten; *coopt van die nieuwe Evangelie boeckskens*; leest daer in, studeert daer in ende sucht voer u sonde, ghij sult salich worden'.
Dat was een van de vele beschuldigingen, waartegen pastoor Nicolaas Christi niet veel kon inbrengen. Beschuldigde eindigde dan ook zijn pogen om iedere schuld van zich af te schuiven met de volmondige verklaring, dat 't hem speet in zijn jeugd zich niet ijveriger op de studie te hebben toegelegd [66]); verklaarde dus de pastoor zelf, dat onwetendheid in zaken, die hij weten moest, oorzaak was van al zijn ellende.
Het ten laste gelegde werd streng onderzocht en 2 December 1525, in tegenwoordigheid van Geeraard van Erpecom, officiaal van Luik in Brabant, d.w.z. de voor Brabant plaatsvervangende bisschop van Luik, werd het vonnis uitgesproken [67]), waarbij Nicolaas Christi '*curatus*

---

65 zie: Ibidem.

66 zie: Bijlage II.

67 zie: Fredericq, Dr. Paul op. cit. Deel V blz 69-71 (nr 444) en blz. 137 (m 524).

Beghinagii opidi Bergensis supra Zomam' d.i. pastoor van het Begijnhof der stad Bergen op Zoom, door den algemeen Inquisiteur Nicolaas Coppin, deken der collegiale kerk van Sint Pieter te Leuven, werd veroordeeld, als schuldig aan ketterij:

1. tot herroeping zijner dwalingen in Leuven en Bergen op Zoom;
2. tot het offeren van twee waskaarsen, elk van vier pond, ter eere Gods en der heiligen in de kerk van Sinte Geertruydt binnen Bergen;
3. tot onthouding van alle verdere geestelijke diensten op 't Begijnhof tot aan het feest van Sint Jan, 24 Juni 1526.

Wilde de pastoor vóór dien tijdterm opnieuw zijn geestelijk dienstwerk waarnemen, dan had hij het getuigenis over te leggen van minstens 10 priesters, die verklaren moesten onder eede, dat de pastoor inmiddels zich gebeterd had.

Dat getuigenis werd inderdaad overgelegd [68]) op 15 Juni 1526 en werd bij acte van dien datum, geteekend te Leuven door notaris Willem de Cavertson, de Bergsche Begijnenpastoor Nicolaas Christi van verdere straf ontheven.

Dat echter 't gebeurde voor de Begijnen een zware beproeving moet geweest zijn, ligt wel buiten twijfel.

De omwenteling

Weinig is ons, tot het jaar 1578, omtrent het Begijnhof en zijn bewoonsters bekend.

9 Augustus 1577 was de stad Bergen op Zoom gekomen in de macht der Staten [69]). De Staatsche soldaten, en de hun bevriende Fransche

---

68 zie: Ibidem.

69 zie: Plaat III.

troepen, maakten het de bewoners van Bergen, op de meest verschillende manieren, erg lastig. Vooral de kloosters in de stad moesten het ontgelden, en ook het Begijnhof ontzagen zij niet. Daarenboven het stadsbestuur vormde al plannen voor het bouwen van versterkingen rondom de stad en richtte begeerig het oog naar het Begijnhof-terrein.
Maar tegen een onbillijke toe-eigening zouden ongetwijfeld velen in de stad zich verzetten en zoo was daartoe het moment nog niet gunstig. Toch kon men van zekere zijde de arme Begijntjes niet met rust laten en een verbod van stadswege [70]), in dato Februari 1578, dreigt met strenge straffen '*eenige quade persoonen, die hunne vuylicheyt ende gevoecg* (!) doen *binnen der kercken vanden Bagghijnhove alhier, roepende den bagghijnen naer met leelijcke woorden*'.
Vermoedelijk werd toen al de kerk niet meer voor geestelijke diensten gebruikt en bleven er nog slechts enkele Begijnen op het hof wonen. In November 1580 werd van stadswege overgegaan tot verkoop [71]) van alle materialen der Begijnhofkerk '*vande crancke huyse ende vanden anderen plaetsen, den Baghijnhove aengaende'*.
Ten slotte 14 Mei 1583 wordt in de vergadering van den Magistraat der stad mededeeling gedaan, dat '*alle die Begijne zijn vertrocken*' [72]). Zoo was 't met het eenmaal in Bergen op Zoom gevestigde Begijnhof gedaan.
De laatste in deze stad nog levende begijn, Betken Pieters, overleed in Bergen op Zoom [73]) op Allerheiligen-dag van het jaar 1626.

---

70 zie: Stadsarchief BoZ.: Register met besluiten van Magistraat en Breeden Raad sedert 1573 (—1578) fo 192 recto.

71 zie: Stadsarchief BoZ.: Binnen-Raadsvergadering dd. 1580 November 30.

72 zie: Stadsarchief BoZ. 'Register met Magistraatsbesluiten sedert 1582 (—1588) fo 25 verso.

* * *

Gevallen sinds November 1580 was in Bergen op Zoom het volle Roomsche leven, eeuwen hier zoo krachtig beleefd ; mèt dat Roomsche leven verdween tevens uit deze stad de Begijnenstichting, die juist aan de levende kracht van dat oude Roomsche geloof haar heerlijkste liefdewerken had ontleend.

---

[73] zie: Stadsarchief BoZ.: 'Ingekomen Requesten sedert 1570 (—1696); (Request dd. 1637 Maart 16).

Plaat III

Bergen op Zoom inde macht der Staten.

9 augustus 1577.

Uit: Hogenbergs 'Slachtboeken',

'n verzameling prenten over de krijgsgebeurtenissen bijzonder in de Nederlanden van 1558-1632.

Nagedrukt o.a. in Aitzinger, M: '*De Leone Belgico*'.

Antverpiae. 1588.

Beteekenis: Hoog-Duitsche soldaten, binnen Bergen-op-Zoom in garnizoen, leveren bij verraad hun kolonel Karel Fugger over aan de Staatschen, waarna de stad den Staatschen in handen valt.

Westbrabants Archief AG 022

Cartularium
van het Begijnhof buiten Bergen op Zoom

Afdeeling I

1429 Augustus 18. **No. 1**

Jan Gheertssone en Gielis Willemssone, Schepenen binnen Bergen opten Zoom, oorkonden, dat Jacop van den Stalle van Wouter Hamer gekregen heeft een erf, gelegen achter Wouters huis en erf in de Zantmolenstrate tegen drie schellingen grooten Brabants jaarlijksche erfrente, te betalen jaarlijks op den 'Meydach', verzekerd op zijn huis en erf, geheeter de *Leerse*.
Ghegeven int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende negenentwintich, achtien dage in Oistmaent.

1436 November 3. **No. 2**

Willem Joess. en Daniël de Riege, schepenen binnen Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Harmen Hermans Wisselaren zoon voor hen bekende, schuldig te zijn aan Adriaan Vander Creke of den houder van dezen brief een jaarlijksche erfrente van 9 gouden Peters, te betalen jaarlijks op den eersten dag van Meye, verzekerd op zijn huis en erf, staande in de Zuvelstrate 'jeghens tgasthuys overe'. *)
Gegeven int jaer ons Heeren alsmen screef M.cccc. zessendertich, drie daghe in November.

1459 Maart 7. **No. 3**

Claes de Herde en Willem van der Heyden, schepenen in Antwerpen, oorkonden, dat Mathijs Claus Vlemincx zoon, kleermaker, en Lijsbeth

Willem Janssoens dochter, zijn vrouw te Berghen opten Zoom, verkocht hebben aan Jan van Dakenam ‘Scipman’ een jaarlijksche erfrente van 10 schelling [74]) groot, ‘gelijck gemeinlick binnen Antwerpen in borssen gaen’, op een huis met hof, halven ‘borneput’, grond en toebehooren, geheeten *Dwilde Wijff* te Berghen in de Woutssche Strate.
Gegeven int jaer ons Heeren alsmen screeff duysent vierhondert ende negenen vijftich, zeven dage in Meerte.

1474 Februari 13. **No.4**

Jan Mager en Symon Everdey, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Hendrick Stollaert, als voogd, en Willem Braen, als toeziende voogd van Mariken Jans Wilden, weeskind, wier moeder was Cornelie Jans Vosch dochter, met toestemming van Burgemeesters en Schepenen als oppervoogden, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Cornelis Peck of den houder van dezen brief, in verband met zekere goederen, welke zij, ten behoeve van voornoemd Weeskind, van voormelden Cornelis ontvangen hadden, een jaarlijksche erfrente van 15 schellingen en 6 penningen grooten Brabants, te betalen jaarlijks ‘op onsser liever Vrouwendach Lichtmisse’, verzekerd op een huis en erf in de Lange Potterstrate, geheeten in de *Maen*.
Inden jare ons Heeren M.cccc. vier en de tzeventich, derthien daghe in Februario.

[74] Zie: Levelt, H.: Het Cellebroersklooster Bergen op Zoom blz. 23.

1479 Januari 5. **No. 5**

Herman Haeck en Jan Coelgheenenss Geertssoen, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Heylzoet Pietersdochter, weduwe van Hendrick Hendricxss, schuldig is aan Pieter Hackaert, den bontwerker, ten behoeve van Janne, weeskind van wijlen Willem Hackaert en Marie Kerstiaensdochter, of van den houder van dezen brief, een jaarlijksche erfrente van drie schellingen en negen penningen grooten Brabants, jaarlijks te betalen op den heiligen Derthiendach [75]) waarvoor Heylzoet voorn, met haar momber [76]) te pande zet een kamer en erf met grond en toebehooren in de straat boven den *Vijffhoeck*, van welke rente jaarlijks zes grooten Brabants zullen uitgaan en meer niet.

Inden jare ons Heeren duysent vierhondert negen ende tseventich, opten vijften dach van Januario.

1480 September 4. **No. 6**

Claus Norijs en Cornelis van Zevenhoven, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Pieter Merceliszoen 'Scipman' voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Dierick Janss., genaamd Bernaidse, een jaarlijksche erfrente van 5 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op Sint Gielisdach in September, verzekerd op 2 'cameren' en erven, naast elkaar gelegen aan de Noordzijde van de Haven.

---

75 n.l. 6 Januari (Drie Koningenfeest), dertiende dag na 't Hoogfeest van Kerstmis.

76 Vrouwspersonen en ook geestelijken mochten in eigen persoon voor het Schepenen-college geen schenking of overdracht doen, maar deed zulks, in haar of hun naam een 'momber" of 'voogd", rechtens toegewezen.
Voor 'geestelijken" zie Afdeeling I Regest No 8 en No 19.

Inden jare ons Heeren duysent vierhonderd ende tachtich, opten vierden dach van Septembri.

1481 Maart 4. **No. 7**

Ghijsbrecht Sadelbosch en Jan Ruychrock Andriessoen, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan Pieter Lietenss. voor hen bekende, schuldig te zijn aan Pieter Coenraet, ten behoeve van Heylzoeten Pieter Vredericx dochter, weduwe van wijlen Willem Denijss, of den houder van dezen brief, een jaarlijksche erfrente van 12 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op Sinte Mathijs Apostels dag, verzekerd op een huis en erf met hof en toebehooren, staande op de Moergrebbe.
Inden jare ons Heeren duysent vierhondert eenendetachtich, opten vierden dach van Meerte.

1493 Mei 22. **No. 8**

Anthuenis van Mechelen en Anthuenis Pieterss. van Heirle, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Meester Jan Breijel, priester en kanunnik ter Tholen, met een werkelijken voogd, hem rechtens gegeven, gemachtigd voor Burgemeesters, Schepenen en Raad der stad Antwerpen, voor hen bekend heeft, op den zevenden Mei l.l., ter vierschaar van den Noertpolder, te hebben opgedagen aan Cornelis Michiels den Wollewerckerszoon een stuk lands en erf inden Noertpolder, groot omtrent 14 gemeten, dat wijlen Willem Adriaenss plach te bezitten, daarvoor uitgaande, voor ’s Heeren chijns, een capoen, een gans of 3 drie braspenningen jaarlijks; voor welke opdracht Meester Jan Breyel voornoemd te pand geeft twintig gemeten lands en een erf, gelegen tOssendrecht onder den dijk, aan de Oostzijde begrensd door zeker water, geheeten *de Roije*.

Inden jare ons Heeren duysent vierhondert drientnegentich, opten tweentwintichsten dach van Meije.

1494 [1493] Maart 27. **No. 9.**

Claes de Pape en Raymont vanden Werve, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelis de Cammere, fruijtenier, en Gheertruudt Gheerts van Risingendochter, vrouw van Cornelis de Cammere, aan Cornelis de Pottere, veltploter, schuldig zijn een jaarlijksche erfrente van zeven schellingen en zes penningen grooten Brabants, de penning 16, te betalen jaarlijks op Sinte Gheertruyden dag in Maart, waarvoor zij te pand zetten, behalve zich zelf en al hun goederen, roerende en onroerende, die zij nu of later bezitten, óók hun huis en erf met plaats en grond en alle toebehooren, geheeten *den Bock*, staande in de *Vrouwerstrate*, begrensd ten zuiden door de *s'Heerenstrate*, ten oosten door het huis, *het Reecalf*, van Pieter van Suerselen, ten westen door het huis *Marienborch* bewoond door Marie, weduwe van Jacop de Brocker, en ten noorden door *de Moergrebbe*.

Inden jare ons Heeren duysent vierhonderd drye ende tnegentich, opten zevenentwintichsten dach der maent van Meerte voer Paesschen.

1496 Juni 23. **No. 10.**

Cornelis Janss. van der Heyden en Herman Ghijs, Schepenen van Borchvliet, oorkonden, dat Willem Hackarts, te Borchvliet, voor hen bekende schuldig te zijn aan Cornelis Janss. Slijper, een jaarlijksche erfrente van 22½ grooten Brabants, te betalen jaarlijks op Kersavondt, verzekerd op een stuk land en erf groot omtrent 1 gemet, gelegen achter Borchvliet inden Oostmoer.

Inden jaere ons Heeren duysent vierhondert zesse ende tnegentich, op den XXIIIen dach van Junio.

1498 Juli 22. **No. 11.**

Cornelis Pieterss, Jan van Ackere, Goort Denijsz en Pieter van Moer, Schepenen te Wouwe, oorkonden, dat Cornelis Heyn Coppenss. voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Pieter Claes Elewoutsz een jaarlijksche erfrente van 14 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks door Cornelis voornoemd en zijn nakomelingen op Kersmisse, verzekerd op een stuk land, groot omtrent 3 gemeten en 60 R(oeden) gelegen bij *de Oudenborth*, alsnog verzekerd op een stuk land, geheeten *Gheetengale*, nu een bosch, groot omtrent 2 gemeten.
Int jaar ons Heeren Xllllc achtende tnegentich XXII dagen in Julio.

1502 November 23. **No. 12.**

Hendrick Bouwens en Willem van der Meere, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Pieter IJdenzoen schuldig is aan Aernoudt Hendricxss, een jaarlijksche erfrente van twee en twintig schellingen en negen grooten Brabants, de penning 16, te betalen jaarlijks op 24 November, waarvoor hij te pande zet een 'block beempden' en een erf, gelegen buiten de Steenberchsche Poerte inden *Bijster* aldaar, groot tien gemeten min vijf en zeventig roeden, zooals hij die op 18 November laatstleden ontvangen heeft van Aernoudt Hendricxss. voornoemd.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende twee, opten drientwintichsten dach van November.

1505 Mei 3. **No. 13.**

Jan de Colever en Jan Clauss, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Wouter van Meliaen Vranckenzoon, schuldig is aan Meester Willem Coelgheenenss, ten behoeve van het *Begijnhof buyten*

de stadt aldaar, een jaarlijksche erfrente van vijf schellingen grooten Brabants, de penning 16, te betalen jaarlijks op den eersten Mei, waarvoor hij te pande stelt een huis en erf *boven den Vijffhoeck*, achter het *Hughe Neven Straetken* met hof, grond en toebehooren, alsook zich zelf en al zijn goederen, roerende en onroerende, die hij nu bezit of later bezitten zal; van welke rente jaarlijks zullen uitgaan, ten behoeve der Tafel van den H. Geest in de kerk aldaar, elf schellingen grooten Brabants.
Inden jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende vive, op ten derden dach van Meije.

1505 Juli 18. **No. 14.**

Cornelis Sloetmaker en Jan Claussoen, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan van Tricht 'bonetmakere' in hun tegenwoordigheid heeft bekend, schuldig te zijn aan Jacob Thoenissone, de 'Zeelandere scrijnwerckere', als man en voogd van de dochter van Cornelis van Bleecken (of den houder van dezen brief) een jaarlijksche rente van 3 schellingen, 5 grooten en 4 'mijten' Brabants, te betalen jaarlijks op 23 Mei, verzekerd op een huis en erf in de *Noertgasthuis strate* geheeten het *Wapen van Arragoen*, begrensd ten Oosten door de *Strate van der Vuijlbeken*, alsmede verzekerd op een huis en erf, geheeten de *Vier Heymskinderen*, staande in *Onsser Vrouwen strate* op den hoek van de *Lange Potterstrate*.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende vive, op ten achtiensten dag van Julio.

1505 October 1. **No. 15.**

Jan de Colever en Cornelis van Overstege, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Geertruyt, dochter van Jan de Zeelander, weduwe van wijlen Peeter de Potter, den cuyper, met een voogd haar

rechtens gegeven, heeft bekend, in hun tegenwoordigheid, schuldig te zijn aan Hendrick Thijmanszoon en Jan Peter Lietenzoon, als regeerderen van den *Begijnhove* in deze stad, ten behoeve eener erfmis, die ten eeuwigen dage wekelijks gedaan wordt in de kerk van het Begijnhof voor de ziel van wijlen Peter de Potter en voor alle andere geloovige zielen, een jaarlijksche rente van 20 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 'Sint Jans dach Baptisten' in middenzomer, verzekerd op een huis en erf, geheeten de *Lanteerne* staande in de *Woutssche strate* en tevens op een daarnaast staand huis, geheeten '*Den naam Jezus*'.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende vive, opten I^{ersten} dach van Octobri.

1507 [1506] Januari 27. **No. 16.**

Laureys Hendricxss. en Adriaen Corneliss, Schepenen binnen Halsteren, oorkonden, dat Herman Hendricxss, Domas Hendricxss Aechte Hendricx dochter en Mayken Hendricx dochter schuldig zijn aan Anthuenis looss, van Wouwe vijftien schellingen grooten Brabantsch jaarlijksche erfrente, de penning 16, te betalen jaarlijks op 'Onsser Liever Vrouwen dach Lichtmisse', verzekerd op een stuk lands, geheeten *Venn en Heyningen* met een daaraan liggend bosch, alles te samen groot omtrent 5 gemeten, alsook op een stuk land, groot 3 gemeten, grenzend ten zuiden aan *s'Heerenstrate*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende zesse, opten zeven ende twintichsten dach January, nae costume scrijvene shoefs van Luyck.

1507 Juli 24. **No. 17.**

Cornelis Sloetmaker en Jacob Honck, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Vranck Hendricxss, steenhouwer, schuldig is aan Mertten de Brockere, als zijnde gemachtigd door de bestuurders van

het Beghijnhof aldaar, een jaarlijksche erfrente van vijftien schellingen groote Brabants, te betalen op den eersten Mei, waarvoor hij te pand zet een huis en erf met tuin, grond en alle toebehooren, gelegen buiten *Onss Lieve Vrouwen Poerte* aan de Noordzijde van de Havenen tegenover den Borreput, alsook zich zelf en al zijn goederen, roerende en onroerende, die hij nu bezit of later bezitten zal, van welke erfrente jaarlijks zullen uitgaan zeven schellingen en zes grooten Brabants voor de kinderen vander Coeveringen en twee grooten Brabants geestelijk chijns.
Inden jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende zevene, opten vijerentwintichsten dach van Julio.

1507 September 8. **No. 18**

Jan de Colever en Cornelis Sloetmakere, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Joos Wouterssone 'metssere' den 'Meesterssen' van het Beghijnhof aldaar schuldig is, krachtens testament van wijlen Willem de Pottere, ook metselaar, een jaarlijksche erfrente van 4 schellingen 4½ grooten Brabants, uitte keeren jaarlijks op den sden dag van Maart, verzekerd op een huis en erf, geheeten *'t Pater Noster*, gelegen in de *Vrijtthoffstrate*, grenzend ten noorden aan het huis der *Gulde van Sinter Niclaes*, alsmede verzekerd op zijn persoon en op al zijn andere goederen, roerende en onroerende, in 't heden en in de toekomst.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende zevene, opten achsten dach van Septembri.

1509 Juni 29. **No. 19.**

Cornelis van Akeren en Cornelis Sloetmaker, Schepenen in Berghen op ten Zoom, oorkonden, dat Heer Laureijs vander Coeveringen, priester,

en cappellaen in de kerk van Bergen, met een voogd hem rechtens gegeven, voor hen heeft bekend, op condities nader beschreven, te hebben verkocht aan Mertten de Brockere, als rentmeester, ten behoeve van de kerk en van het Beghijnhof van Berghen, 15 schellingen grooten Brabants, die hij jaarlijks heffende is op 2 'cameren' en een erf aan de Noodzijde van de Haven tegenover de Borneput, hem aanbestorven vanwege wijlen zijn broeder Janne van der Coeveringen.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende negene opten negenen twintichsten dach van Junio.

1509 September 7. **No. 20.**

Aerdt vander Werve, ridder, en Cornelis van Akeren, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelis Matthijss. *Vuyten Hooghen Boome* voor hen heeft bekend, na van Mertten de Brokere zekere som te hebben gebeurd, die deze hem schuldig was, te hebben verkocht aan voornoemden Mertten, ten behoeve van het *Beghijnhof buiten de stad* alhier staande, twee rentebrieven: de eerste rentebrief groot 15 schellingen en 6 penningen grooten Brabants erfelijk, dien Cornelis voornoemd jaarlijks had ingevolge een schepenbrief van Jan Mager en Symon Everdey, schepenen van Berghen, dd. 1474 Februari 13 [77]). sprekende op een huis en erf, geheeten de 'cleyn mane' in de Langhe Potterstrate, verschijnende jaarlijks 'te Lichtmisse' ; de tweede rentebrief groot 5 schellingen grooten Brabants erfelijk, waarover schepenen waren Claus Norijs en Cornelis van Zevenhoven, dd. 1480 September 4 [78]), sprekende op 2 'cameren' en een erf, naast elkaar

[77] zie: Afdeeling I No. 4

[78] zie: Afdeeling I No. 6

gelegen op de Noordzijde van den Haven, verschijnende jaarlijks op Sint Gielisdach in September.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende negene, opten zevensten dach van Septembri.

1511 Januari 8. **No. 21**

Gielis de Smit en Willem Huyge zone, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan Boye, te Ossendrecht, heeft bekend in hun tegenwoordigheid, schuldig te zijn aan Pieter Wouterss. een jaarlijksche erfrente van 10 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 'Kersmisse', verzekerd op een stuk land en erf, groot omtrent 1¼ gemet, gelegen te Hoogerheyden.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende elve, opten achsten dach van Januario.

1515 [1515] Januari 7. **No 22**

Anthuenis Hubrechtss. en Claes Pieterss, Schepenen van Burchfliet, oorkonden, dat Lambrecht Janss, schuldig is aan Jacop Stevenss, een jaarlijksche erfrente van negen schellingen, drie grooten en achttien 'myten' Brabants, de penning 16, jaarlijks te betalen op 'Sinte Kathelijnen dach' in November, waarvoor hij te pande zet 2 gemeten lands, gelegen op Molenbeke.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende vijfthien, opten zevensten dach van Januario, nae costume shoefs van Brabant.

1526 Maart 26. **No. 23.**

Franchois Everdey en Cornelis Aernoutss, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan Goortss. schuldig is aan Jan Janss. en Jan Nijs, Lynenwever, beiden bij machtiging van den Raad van Brabant testamenteurs van wijlen Willem Lenaerts, ten behoeve eener erfmis,

die wekelijks gedaan wordt op *het altaar van Onse Lieve Vrouw in de kerk van het Begijnhof* aldaar, volgens testament van wijlen Lenaerts voorn, een jaarlijksche erfrente van vijf en twintig schellingen grooten Brabants, de penning 16, te betalen jaarlijks op 23 Maart, waarvoor hij, Jan Ghoortss. voornoemd te pande zet een huis en erf met omtrent 3½ gemeten en 15 roeden buiten de Steenberchsche Poerte ten Zuiden der Stad-veste.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert zessentwintich, opten achtentwintichsten dach van Meerte.

1526 Mei 14. **No. 24.**

Cornelis Pieterss. en Godscalck van Liekercke, Schepenen tot Rosendale, oorkonden, dat Claes Domaes Goertss. schuldig is aan Jan van Zwanen en diens nakomelingen een jaarlijksche erfrente van zeven gulden vijf stuiver, de gulden 10 stuivers en de stuiver 3 grooten Brabants, de penning 16, jaarlijks te betalen half Mei, verzekerd op een huis met hof, erf en grond, gelegen te *Vinckenbroeck* en op een gemet 'maden' gelegen in 't *Rechtsaic*, ten Oosten begrensd door de Beke en ten Westen door de *Hagestrate*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert sessentwintich, opten veerthiensten dach van Meye.

1528 Juni 25. **No. 25.**

Cornelis Coenraet en Franchois van Lykercke, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Ijman Claess., wonende te Wouwe, voor hen bekende, schuldig te zijn aan Beelken Lambrechts dochter van Boxtel, *begijn alhier*, een jaarlijksche erfrente van 10 schellingen grooten Brabants, jaarlijks te betalen op 28 April, verzekerd op een stuk erf groot 4 gemeten met daarop staand huis, gelegen binnen de vierschaar van Moerstraten.

Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert achtentwintich, opten viventwintichsten dach van Junio.

1530 [1529] Maart 2. **No. 26.**

Jan Wouterss. en Pieter de Ram Andriesz., Schepenen tot Rosendale, oorkonden, dat Laureys Jan Zwanen aan Jan Colenss en diens nakomelingen heeft opgedragen den schepenbrief, sprekende van zeven gulden vijf stuiver 's jaars, en vermeld inden brief dd. 1526 Mei 14 [79]) waardoor deze gestoken is.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende negen ende twintich, opten tweeden dach van Meerte, nae Ludiek.

1530 Maart 16. **No. 27.**

Ghovaert van Inckenoert, ridder, en Cornelis Aernoutss, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Melchior Claess, olieslager, voor hen bekende schuldig te zijn aan Cornelis Corneliss. Bertoen, den jonge, of den houder van dezen brief, een jaarlijksche erfrente van 13 schellingen 6 grooten Brabants, te betalen jaarlijks op Sinte Gheertruyden dag in Meerte, verzekerd op een bosch en erf, gelegen te Moerstraten, groot 6½ gemet.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert dertich, opten zesthienden dach van Meerte.

1533 Januari 8. **No. 28.**

Joos van Overstege en Jan vanden Steene Lievenss, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Claes Pieterss van der Heyden, wonend te *Westerlaer*, voor hen heeft bekend schuldig te zijn aan heer Jacob Gieliss, priester en rentmeester ten behoeve van het Begijnhof

---

[79] zie: Afdeeling I no. 24

alhier, een jaarlijksche rente van 12 schellingen 6 grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 'Onsser Liever Vrouwendach Lichtmisse', verzekerd op een stuk land, gelegen te Westelere, geheeten *de Breeput* groot 1½ gemet, alsook op een ander stuk land, daar gelegen, groot 2½ gemeten.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert driendertich, opten achsten dach van Januario.

1533 September 18. **No. 29.**

Jheronimus de Rouck en Jaspar Berthelmeuss, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Govaert Janss, wonende Tsaestel onder de vierschaar van Wouwe, voor hen bekende, schuldig te zijn aan Jacob Gielissoon, priester, of den houder van dezen brief, een jaarlijksche erfrente van zes schelling drie penningen grooten Brabants, jaarlijks te betalen op Sinte Lambrechts dag in September, verzekerd op zijn huis en erf, staande te Tsaestel aan de heide, groot 2 gemeten, alsmede op de helft van 9 gemeten 'hyblocx', geheeten '*Muyskens Heyninge*, gelegen te *Tsaestel beneden der Vaert*.
Int jaar ons Heeren duysent vijffhondert driendertich, opten achtiensten dach in Septembri.

1536 [1535] Januari 30. **No. 30.**

Cornelis Goortss. en Andries Mercelliss, Schepenen te Wouwe, oorkonden, dat Thonis Janss. Pipere voor hen bekend heeft, schuldig te zijn Goort Geertss, Servaes een jaarlijksch erfrente van 30 stuivers, te betalen jaarlijks op 'Vastelavont', verzekerd op 3 deelen van een huis en hof, geheeten de *Lyvert*, gelegen aan het veld, losbaar met de penning 16.
Int jaer ons Heeren als men screef duysent vijffhondert vivendertich, opten nalesten dach Januarij, na stijl van Lyck.

1537 Juli 28. **No. 31.**

Jan van IJperen en Claes Malheuss, Schepenen in [……..] Borchvliet [80]), oorkonden, dat Jan Colom, als man en momber van Elisabet Cornelis Bonaerts dochter, schuldig is aan heer Jacob Gieliss, priester en rentmeester, ten behoeve van het Begijnhof buiten Berghen, een jaarlijksche erfrente van vijf en twintig schellingen grooten Brabants, de penning 16, vrij van schot, lot, 's-Hertogen bede en andere ongelden, jaarlijks te betalen op *St. Jacopsdach des Appostels* in Julio; waarvoor hij te pande zet een block lands en erf, gelegen bij Sinte Gheertruyden Capelle, groot omtrent vijf gemeten, alsook zich zelf en al zijn andere goederen, roerende en onroerende, tegenwoordige en toekomende; van welke rente jaarlijks erfelijk zullen uitgaan drie schellingen grooten Brabants voor de *Taeffel 's Heylichs* [81]) binnen Bergen.

Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert zevenendertich, opten achtentwintichsten dach van Julio.

1542 December 30. **No. 32.**

Claes Pieterss. en Franchois Degens, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Lambrecht Anthueniss, Cordewagemaker, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Balthen Consalis, als Rentmeester van het Begijnhof aldaar, ten behoeve van voormeld Begijnhof, een jaarlijksche erfrente van 6 Karolus gulden 11½ stuiver, te betalen jaarlijks op den 3^{en} dag van December, (welke erfrente voor het eerst verschenen is den 3en dag van December anno 1541)

---

80 zie : Afdeeling I, reguest dd. 1547 April 8 (No. 35).

81 n.l. 'Tafel v.d. H. Geest'', d.w.z. 't Kerkelijk armbestuur inde Middeleeuwen.

verzekerd op een huis en erf, geheeten *de Hert* op de Noordzijde van de Haven, begrensd ten Zuiden door het *Cordewagecruyders-huys*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende tweenveertich, opten dertichsten dach van Decembri.

1544 April 20. **No. 33.**

Jan Lambrechtz. en Claes Anthueniss, Schepenen in Steenbergen, oorkonden, dat Frans Adriaenss. Coevoet, als voogd van wijlen Jacob Mathijsz. weeskind, wiens moeder was Griete Coevoets, met toestemming van Burgemeesters als oppervoogden van alle weezen, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Balthazar Jacopsz. Rentmeester van het Begijnhof buiten Bergen opten Zoom, een jaarlijksche erfrente van 7 Karolus gulden, waarvan 3 Karolus gulden ten behoeve van het Begijnhof voornoemd en 4 Karolus gulden ten bate der kranken binnen hetzelfde Beghijnhof, jaarlijks aan voornoemd convent en kranken of aan den toonder van dezen brief te betalen 'te Meydage', verzekerd op een huis en erf, groot omtrent 6 gemeten, gelegen te Steenberghen in *Oude Cromwiele*, alsmede verzekerd op 6 gemeten weiden, gelegen in het *Oude Landt*, ten Oosten begrensd door den Woutsschen Dijck.
Int jaar ons Heeren duysent vijffhondert vier en de veertich, den twentichsten dach der maendt van Aprili.

1545 October 8. **No. 34.**

Hendrick Bouwens en Symon Janss, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Sebasteaen Willemss. te *Westelaer*, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Digne Anthuenis dochter een jaarlijksche erfrente van 4½ Karolus gulden, te betalen jaarlijks op Sinte Dionisius dach in October, verzekerd op een stuk zaailand en erf, geheeten *Al te cleynen heyninghe* gelegen te Westeler, groot omtrent

2½ gemeten, alsook op een ander stuk land, geheeten *'t bosch*, groot omtrent 1½ gemet.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende vijfnen veertich, den achsten dach der maent van Octobri.

1547 April 8. **No. 35.**

Jan van IJperen en Pieter Claess, Schepenen in Borchvliet, oorkonden, dat Lenart Thoniss. voor hen heeft bekend, schuldig te zijn zuster Margriete Braens een jaarlijksche erfrente van 2 Karolus gulden, te betalen jaarlijks op Sinte Gertruydendach, verzekerd op een stuk land gelegen in Borchvlietsche Dijcklant groot 1 gemet 33 roeden of daaromtrent, alsook op zijn huis en erf, gelegen te Borchvliet, begrensd ten Oosten door het huis genaamd *'t Lammeken* ten Zuiden *Sinte Hubrecht* en ten Westen door het huis geheeten *Onder den Wijngart*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert zeven ende veertich, den VIII^{en} dach in April nae Paesschen.

1548 December 1. **No. 36.**

Hendrick Anouts en Cornelis de Heere, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan Pieterss. van Moere, wonende te Herle, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Margriet Braens, wonende op het Begijnhoff van Bergen, een jaarlijksche erfrente van 3 Karolus gulden, te betalen jaarlijks op Sinte Andries dag, verzekerd op een hoeve met 7 gemeten lands gelegen te Herle.
Ao XVc acht ende veertich, den eersten dach in Decembri.

1552 April 21. **No. 37.**

Hendrick Bouwensz. en Pieter Servaesz, Schepenen van Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Baltazar Gonsales, als gemachtigde vanwege

Seiguer Jan en Franchois de Ayala, gebroeders, volgens zekere procuratie, gedaan voor het leenhof van Merxhem en Schooten buiten Antwerpen dd. 1552 (1551) Januari 26, onderteekend J. Dussen, in hun tegenwoorheid heeft bekend, schuldig te zijn heer *Joose de Moor, priester en pastoor van het Beghijnhof van Berghen*, ten behoeve van hetzelfde Beghijnhof of de kerk, een jaarlijksche erfrente van 6 Karolus gulden, te betalen jaarlijks den 21 sten April, verzekerd op een hoeve en erf, *Stranger Hoeve* geheeten, gelegen onder Moerstraten, groot 47 gemeten, vrij van alle andere lasten en aanspraken, die daarop mochten komen, uitgezonderd 3 ponden en 10 schellingen grooten Brabants, bestemd voor *der gulden van Sinte Michiels* in de kerk van Berghen voornoemd.
Den eenentwintichsten dach van April Ao XVc tweeënvijftich naer Paesschen.

1553 September 30. **No. 38.**

Pieter Servaesz en Jan Schalck, Schepenen van Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Baltazar Gonsalis voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heer Joose de Moor, pastoor van het Beghijnhof, ten behoeve van hetzelfde hof, een jaarlijksche erfrente van 8 Karolus guldens, te betalen jaarlijks op 2 Juni, voor welke betaling Jonfvrouw Cornelia IJ do, weduwe van heer Gregorio de Aila, ridder, mede voor hen verschenen met een voogd, te pand heeft gezet een bosch en erf, gelegen in *den Bijster aan Nelenberg*, groot 10 gemeten.
Desen lesten September Ao XVc drie ende vijftich.

1560 Juli 23. **No. 39.**

Hendrick Arnouts en Willem de Rouck, Schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Adriaen Willemss, timmerman, wonende te Woensdrecht, voor zich zelf alsook in plaats van zijn broeder Janus

Willemss, bekend heeft, schuldig te zijn heer Janne Verbruggen, als zijnde gemachtigd vanwege het Begijnhof te Bergen, ten behoeve der kranken van hetzelfde Begijnhof, een jaarlijksche erfrente van 4 karolus gulden, jaarlijks te betalen 23 Juli, verzekerd op 3 gemeten lands, genaamd *den Weesberch*, gelegen op de *Neerheyde* te Woensdrecht, begrensd ten Westen door het bosch van '*ons Ge-heere den Marquis* en ten Zuiden door het land en erf van *Onser liever Vrouwen Capelrije tot Woensdrecht*.
Desen XXlll[en] dach Julii Ao XVc tzestich.

1560 December 20. **No. 40.**

Cornelis de Heere en Jacop van Breen, Schepenen in Berghenopten Zoom, oorkonden, dat Coernelis Zoetaertss als voogd en Willeme Leniss. als toeziende voogd van janne Jan Anthoeniss, weeskind, bekend hebben, onder toestemming van de Weesmeesters derzelfde stad, schuldig te zijn aan heer Janne Verbrugge, als Rentmeester, ten behoeve van het beghijnhof aldaar, een jaarlijksche erfrente van 8 Karolus gulden, te betalen jaarlijks op Sint Thomas dag, verzekerd op 8 gemeten bosch, gelegen op *den Trijst onder Wouwe*.
Desen twintichsten dach van Decembri Ao XVc tsestich.

1561 September 6. **No. 41.**

Jan Schalck en Anthoenis van Gastele, Schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Niclaes Anthoenissz, slootmaker, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Janne Verbrugghe als Rentmeester van het Beghijnhof aldaar, ten behoeve van hetzelfde hof, een jaarlijksche erfrente van 2 Karolus gulden à 20 stuivers het stuk, te betalen jaarlijks op *Sincte Bartelmeeusdach*, verzekerd op zijn huis en erf, *gelegen in de Nieuwstraete tegenover de Cellebroeders*, waarin tegenwoordig woont Geraert Zevenberghen; ten Westen begrensd door den tuin en het erf

van het *Oude Gasthuis* en ten Zuiden door den gang van het oude Gasthuis, gevrijwaard met 4 Karolus gulden, geestelijke rente voor zekere mis in de kerk aldaar, alsook met 2 Karolus gulden voor Lijsken van Wouwe, *beghijn aldaar*.
Desen zesden dach Septembri anno XVc eenentzestich.

1562 [1561] Maart 23. **No. 42.**

Franchois de Pottere en Jan Schalck, Schepenen te Bergen opten Zoom, oorkonden, dat Willem Maes, wonende te Herle, voor hen heeft bekend schuldig te zijn *heer Cornelis Vos*, pastoir en heer Janne Verbrugge, Rentmeester van het Begijnhof aldaar, ten behoeve der cure van het Begijnhof voornoemd, een jaarlijksche erfrente van 5 Karolus gulden, 2½ stuiver, den Karolus gulden berekend tegen 20 stuivers en den stuiver tegen 3 grooten Brabants, gekomen van wijlen Jonfvrouw Jacquenijne Petersdochter van Wouwe, in leven 'meestersse' van voornoemd Beghijnhof, welke jaarrente jaarlijks te betalen is op Sint Thomas dag vóór Kersmisse, verzekerd op een stuk land, groot omtrent 2 gemeten, gelegen op het Zuideinde van Herle; alsmede verzekerd op een stuk zaailand, groot omtrent 3 gemeten, *Hermans hoff* geheeten, óók gelegen te Heerle.
Desen XXIII dach Marcii Ao XVc eenentsestich naer stijl scrijvens 's hoofs van Brabant.

1562 Juni 8. **No. 43.**

Jan Coenraet en Jan Schalck, Schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan Willemss., bakker, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heer Jan Verbrugge, Rentmeester van het Begijnhof aldaar, krachtens den aankoop van een huis nabeschreven, afgerekend met de momboirs van voornoemd Begijnhof, ten behoeve der kranken in genoemd hof, een jaarlijksche erfrente van 9 Karolus gulden, drie

stuivers en 24 ‘myten’, den karolus gulden tegen 20 stuiver en den stuiver tegen 3 grooten Brabants gerekend, jaarlijks te betalen op 30 Mei, verzekerd op een huis en erf, geheeten *de Mostertpot*, staande op de *Zuidzijde van de Haven*, begrensd ten Oosten door het huis genaamd *de witten Lyeuw,* ten Westen door het huis genaamd *de Bargie* en ten Zuiden door het huis genaamd *den metalen Pot*.
Den achsten dach van Junio XVc twee ende tsestich.

1563 [1562] Februari 8. **No. 44.**

Anthunis van Gastele en Hubrecht Testaert, Schepenen te Bergen, oorkonden, dat Jan Pierss. van Moer voor hen bekende, schuldig te zijn *heer Cornelis Vos* pastoir van het Begijnhof aldaar en Jonfvrouw Elisabeth uyten Broecke en Roseana Anthuenisdochter als ‘meesteressen’ van het Begijnhof voornoemd, ten behoeve van het Begijnhof, een jaarlijksche erfrente van 2 Karolus gulden en 10 stuivers, den Karolus gulden tegen 20 stuivers en den stuiver tegen 3 grooten Brabants gerekend, te betalen jaarlijks op 2 Februari, verzekerd op een hofstede met 7 gemeten lands, gelegen te Herle bij de Capelle, begrensd ten Oosten door het bosch van ‘ons G.-heer de Marcquis’.
Desen VIII[en] dach Februari XVc tweentsestich naer Brabant.

1574 Mei 7. **No. 45.**

Franchoys Christiaenss. en Willem de Jaghere, Schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Stoffel Claess, wonend te Saefftels onder onder Wouwe, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Jannen de Voss, Rentmeester van het Beghijnhof van Berghen, ten behoeve van voornoemd hof en tot onderhoud van deszelfs pastory, een jaarlijksche erfrente van 6 Karolus gulden, den Karolus gulden tegen 20 stuivers gerekend, jaarlijks te betalen op den eersten Mei, verzekerd op een

stuk land, groot 3 gemeten, genaamd *Claes Vrients Heynighe*, alsmede op een ander stuk land, geheeten *de Strype*.
Desen sevensten dach Meye Ao ffijfthien hondert vier en tseventich.

Afdeeling II

Hier nae volghen sekere brieven geextraheert en de gecopiert uuyten originalen bezegelden scepenen brieven toebehoorende den *Crancken van den Beghijnhove* alhier.
Ao 1400—1565.

1400 Augustus 30. **No. 1.**

Willem Tytverlies, Willem van Oeckele, Willem Pieterszone, Willem van Hoesden, Jan Cock, Hendrick Schnyt, Jan van Maer, Schepenen binnen Esschen en Calmthout, oorkonden, dat Willem Oliverszone voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Herman Jooss een jaarlijksche erfrente van zes 'viertelen Rogs', te leveren jaarlijks op Onsser Vrouwen dach Lichtmisse, verzekerd op een huis en erf op de Noordzijde, begrensd ten Westen door de *Haerstrate van Calmthout*, alsmede op een stuk land, de *Hoffstadt* te Calmthout, op een gemet land, geheeten de *Maeracker* en op 2 gemeten maden gelegen te Calmthout aan de Breede Maet.
Int jaer ons Heeren duysent ende vierhondert XXX dage in die maent Augustus.

1427'juni 24. **No. 2.**

Bouden van Kelsdonck en Jan Smit, Schepenen te Rosendale, oorkonden, dat heer Jan Straetman met Gozen Janszone zijn voogd, bekende schuldig te zijn Aernt Moeys een jaarlijksche erfrente van een 'sester Rogs', te betalen jaarlijks op Onsser Vrouwendach jLichtmisse, verzekerd op de 'stede', die hem aangekomen is vanwege Aernt Moys voornoemd met 4 gemeten lands.
Gedaen int jaer Heeren alsmen screeff duysent vierhondert en de zevenentwintich op Sinte Jansdach midsomer.

1429 December 26. **No. 3.**

Willem van Nispen, Wouter vander Haenler, Pieter de Molener, Huge Jooss, Jan Stevensszone, Jan Willem Pieterszone en Jan Janss van Hotmare, schepenen binnen Asschen en Kalmthout, oorkonden, dat Jan Hendricxss van Esschendonck voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Janne Hendricxss. van der Meer een jaarlijksche erfrente van een *Sister Rogs*, jaarlijks te leveren op Onsser Vrouwendach Lichtmisse, verzekerd op de goederen, die Jan voornoemd verkreeg van Janne Jans natuurlijke zoon van Esschendonck en Kathelijnen zijn wettige dochter, gelegen te *Asschen over d A*.

Int jaar ons Heeren doen men screeff duysent vierhondert ende XXIX op Sinte Stevensdach in Decembre.

1461 Juli 17. **No. 4.**

Pieter de Rouck en Thomas de Clerck, Schepenen binnen Berghen opten Zoom, oorkonden dat Willem Willemssoens, genaamd Bossarys, voor hen heeft bekend schuldig te zijn Janne Bastelaertszone een jaarlijksche erfrente van 3 schellingen en 7 penningen grooten Brabants, te betalen jaarlijks in de Paeschmerct van Berghen, verzekerd op zijn huis en erf in de Hoochstrate.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende eenentsestich zeventhien dage in Julio.

1474 Juli 3. **No. 5.**

Cornelis van Goirle en Reynier van der Donck, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Michiel Thymans, kleermaker, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Joncffrouwe Beatricen Bouwen Janss. dochter een jaarlijksche erfrente van 20 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks 10 Mei, verzekerd op 2 huizen en erven met

toebehooren in de *Silversmitstrate*, begrensd ten Zuiden door ‘ons liefs heeren van Berghen’.
Inden jare ons Heeren duysent vierhondert ende vierentseventich drie dagen in Julio.

Folio XXXlllrecto—LXXllllverso

1474 November 29. **No. 6.**

Cornelis van Zevenhoven en Otte van Ghiesen, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Gueryn Henricxss ‘fruytenier’ voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Willem Peters Bruynen zone een jaarlijksche erfrente van 10 schelling grooten Brabants, jaarlijks te betalen op onsser Vrouwendach Lichtmisse, verzekerd op een stuk land en erf groot omtrent 3 gemeten en 00 roeden, gelegen inden Noert.
Inden jare ons Heeren duysent vierhondert vier ende tseventich negen en twintich daghen in Novembri.

1476 Mei 15. **No. 7.**

Jacop Humanssone en Cornelis van Zevenhoven, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Willem Bossarys, de ‘cledermaker’ voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Janne Vastaertss, genoemd de ‘Rasere’, een jaarlijksche erfrente van 3 schellingen en 6 peningen grooten Brabants, te betalen jaarlijks in de Paeschmerct van Berghen, verzekerd op een huis en erf in de Hoochstrate.
Inden jare ons Heeren vier hondert zesse ende tseventich opten vijfthiensten dach van Meye.

1480 September 11. **No. 8.**

Hendrick Sloetmaker en Jan Theuniss., schepenen van Noertgeest, oorkonden, dat Jan Stollaert Anthueniss., voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Lysbetten Hendricx Svlamincx dochter een jaarlijksche erfrente van 9 schellingen en 6 penningen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 'onsser liever Vrouwendach Nativitas in Septembri, verzekerd op een stuk land en erf groot omtrent 2½ gemeten, gelegen *binnen de vierschaar van Noertgeest*, geheeten *de Stompe*.
Inden jare ons Heeren duysent vierhondert ende tachtentich opten elffsten dach van Septembri.

1480 December 22. **No. 9.**

Cornelis van Zevenhoven en Cornelis van Overhoff, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Querijn Hendricxss. de Coninck voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Clause Norys een jaarlijksche erfrente van 3 pond en 10 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks op den l^{sten} dag van Mei, verzekerd op 2 huizen en erven, naast elkaar gelegen, buiten de Steenberchssche Poerte, samen groot omtrent 1½ gemet, alsmede verzekerd op 16 'cameren' en erven, naast elkaar gelegen en op een *stede met huysingen landen en verdere toebehooren*, groot omtrent 50 gemeten, gelegen buiten de Woutssche Poerte aan de heide *opten Vaert*; alsook op een *stede met huysingen, landen enz*., groot omtrent 40 gemeten, en op een stuk land groot 3 gemeten, gelegen buiten de Steenbergse Poerte op den *Leemhouck*.
Inden jare ons Heeren duysent vierhondert ende tachtich opten tweentwintichsten dach van Decembri.

1485 September 11. **No. 10.**

Claus Norys en Pieter van Bemmel, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jacob Hendrik Lyenszoen, wonend te Moerstraten, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heere Michiel Bervoet, priester, een jaarlijksche erfrente van 7 schelling en 6 penningen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 'Sinte Pietersdach ad Vincula', verzekerd op een 'stede' met huis, schuren, landen enz. groot omtrent 9 gemeten, gelegen te Moerstraten, alsmede op 12 gemeten *etsels*. aldaar over de Vaert gelegen *int Oudelant*; op 4½ gemeten lands, aldaar op de Vaert gelegen; en op 4 gemeten en een 'quartier heyen', ook aldaar gelegen.

Inden jare ons Heeren duysent vierhondert ende viventachtentich opten tweeden dach van Augusto.

1487 Mei 18. **No. 11.**

Cornelis van Goirle en Anthuenis van Berghen, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Hendrick van Spelle Janszoen voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Willem Hendrick Sloetmakerszone een jaarlijksche erfrente van 20 schellingen grooten Brabants, jaarlijks te betalen op den I^{en} Mei, verzekerd op een huis en erf en toebehooren, gelegen op *de heide bij Mollaen* buiten Verloren Cost Poerte, groot omtrent 18 gemeten, begrensd ten Westen door Henricx van Spellen erf, geheeten *den Schijthoeck*, alsmede op een stuk land en erf, ook buiten Verloren Cost Poerte *in den Bijstere* aldaar gelegen, vrij van alle lasten uitgezonderd o.a. 12 grooten Brabants erfelijk voor de Heylighe Drievuldicheyt in de kerk van Berghen.

Inden jare ons Heeren duysent vier hondert zeven ende tachtentich opten achtienden dach van Meye.

1488 October 23. **No. 12.**

Aernout Hendricxss. en Anthuenis Pieterss. van Heerle, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Pieter Clauss. van der Dilff voor hen bekende, schuldig te zijn Lambrechte de Keijser als voogd, en Corlise de Pottere, als toeziende voogd van Romboute Sebastiaen Romboutss. weeskind, ten behoeve van hetzelfde weeskind, een jaarlijksche erfrente van 10 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks opten *elff duijsent Maegden dach*, den 22sten Octobri, verzekerd op een huis en erf met toebehooren, geheeten 'den Witten Wijngaert' in de Woutssche strate, begrensd ten Westen door het huis 'Sinte Andries' en ten Oosten door de Coevoetstrate, alsmede op een daarachter gelegen klein huis in de Coevoetstrate.
Inden jare ons Heeren duysent vierhondert achte ende tachtentich, op den drientwintichsten dach van Octobri.

1494 Januari 27. **No. 13.**

Aernoudt Hendricxss. en Anthuenis Colen, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Willem Michielss., wonende te Halsteren, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Clause Norys een jaarlijksche erfrente van 27 schelling en 6 penning grooten Brabants, jaarlijks te betalen op Sinte Denysdach in Octobri, verzekerd op zijn huis en erf en toebehooren, groot omtrent 5 gemeten, gelegen te Halsteren ter plaatse geheeten *Den Plasch*, alsook op een erf met toebehooren, groot 3 gemeten en 80 roeden, ook te Halsteren gelegen.
Inden jare ons Heeren duysent vierhonderd vier ende tnegentich opten zevenentwintichsten dach van Januario.

1497 December 6. **No. 14.**

Anthuenis van Nispen, Cornelis en Jan Domaess., Schepenen te Rosendale, oorkonden, dat Mertten Elewout Claess. voor hen heeft

bekend, schuldig te zijn Lambrecht Jan Lamss. en zijn nakomelingen een jaarlijksche erfrente van 6 gulden, den gulden op 10 stuivers en den stuiver op 3 grooten Brabants, jaarlijks te betalen op 'Sinte Jacopsdach', verzekerd op omtrent een 'buynder' erven, gelegen in *d Achterstrate*.
Int jaer ons Heeren duysent vierhondert zevenentnegentich opten sesten dach van Decembri.

1498 Augustus 2. **No. 15.**

Antheunis Pieterss. van Heerle en Hendrick Bouwens, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Lysbet Jan de Beneesdochter, weduwe van wijlen Cornelis Euwoutss. met haar rechtens gegeven voogd, Mertten, wettigen zoon van wijlen Bouwen Euwoutss., Kathelijne, diens wettige dochter, óók met een voogd haar rechtens gegeven en Jan Leys, man en momboir van Dignen, ook wettige dochter van wijlen Bouwen Eeuwoutss, voor hen hebben bekend, schuldig te zijn Janne van der Meere een jaarlijksche erfrente van 10 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 'Sinte Pietersdach', verzekerd op een huis en gronden en toebehooren op de Merct aldaar, geheeten *de Vogelesanck*, aan welks Oostzijde is der *Juweliers pandt*.
Int jaer ons Heren duysent vierhondert acht ende tnegentich, opten tweeden dach van Augusto.

1499 [1498] Februari 26. **No. 16.**

Jan van Ackere en Jacop van der Meer, Schepenen te Wouwe, oorkonden, dat Adriaan Pieterss. voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Jan en Kathelijnen, Cornelis Jan Gheertss. kinderen, de som van 25 schellingen grooten Brabants, jaarlijks te betalen in Meye, verzekerd op een 'stede' met huis en hof gelegen te Lokene met omtrent 2

gemeten lands, alsmede op 6 ‘copsaet’ erven, geheeten *’t Biesvelt*, ten Zuiden begrensd door *der kercken made van Wouwe*; op 3 *copsaet* lands gelegen te Lokene geheeten *den Brandt* en nog op omtrent 3 *copsaet* maden bij den Stoc.
Int jaer ons Heeren XIIIIc XCVIII, XXVI daghen in Februario nae scrijven shoofs van Luijck.

1503 December 28. **No. 17.**

Herman Willemsz. van Dijcke, Jan Pieterss. de Grote en Cornelis Jacobss, Schepenen in Ossendrecht, oorkonden, dat Cornelis Janss. Boye, wonende te Berghen, voor hen heeft bekend, verkocht en opgedragen te hebben aan Pieter Joryss, zijn zwager, al hetgeen hem, Cornelis, vanwege zijn vader Jan Boye en Korstine, zijn moeder, was aanbestorven tot op heden, tegen een jaarlijksche erfrente van 2 pond 10 schelling Brabants, te betalen jaarlijks op 27 Decembri, verzekerd op een ‘stede’ met huis, hof enz., gelegen te Ossendrecht in *den Snijck*, alsmede op 2 gemeten dijkland, ook te Ossendrecht gelegen in *Nyeulant*, en op omtrent 1 gemet, eveneens aldaar gelegen, en nog op 8 gemeten land en erf gelegen op de *Hoocheijde*, en op 4 gemeten erven, gelegen te Woensdrecht.
Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende drie, den XXVIIIen dach in Decembri.

1504 Januari 3. **No. 18.**

Hendrick Bouwenss. en Willem Braen, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Anthuenis Moys ‘Scipman’ en Jan Heijmans, beiden als executeurs v.h. testament van wijlen Anthuenisse Heymanss, vervangende in dezen Peeteren Henricxszoon van Halsteren ‘ondersegeler shofs van Luydick’ als hun mede-executeur, voor hen bekenden, te hebben overgedragen aan Cornelis van

Boosten, als regeerder, ten behoeve der 'infirmarien' of kranken van het Beghijnhof buiten de stad staande, een jaarlijksche erfrente van 12 grooten Brabants of 18 grooten Brabants, sprekende op het huis en erf, geheeten *dlanoir* in de Zuevelstrate.
Inden jaere ons Heeren duysent vijfhondert ende viere opden derden dach van Januario.

1507 September 25. **No. 19.**

Jacop Houck en Jaspar vanden Steene, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Mertten van Weset, als gevolmachtigde in nabeschreven zaak, heeft bekend, verkocht te hebben aan mr. Willem Coelgheenenss als Regeerder en ten behoeve der kranken van het Beghijnhof alhier 3 perceelen renten, samen 3 ponden, 12 schellingen en 6 penningen Brabants, die voornoemde heer Willem jaarlijks placht te heffen uit krachte van 3 brieven der schepenen van Berghen, de eene brief d.d. 1480 December 22 [82]) inhoudende 3 ponden en 10 schelling Brabants, waarbij schepenen waren Cornelis van Zevenhoven en Cornelis van Over-Jioff, verschijnend jaarlijks op 1 Mei, sprekend op Querynen Henricxssoens de Conincx huis en erf buiten de Steenbergscher Poerten; de tweede schepenbrief van 10 schelling grooten Brabants dd. 1474 November 29 [83]), waarbij Schepenen waren Cornelis van Zevenhoven en Otte Ghiessen, verschijnend jaarlijks op onser Vrouwendach Lichtmisse en sprekende op voornoemden Queryn Hendricxsoens land van 3 gemeten 90 roeden, gelegen inden Oort; en de derde schepenbrief van 27 schelling en 6 penning grooten Brabants dd. 1494 Januari 27 [84]), waarbij schepenen waren Aernoudt Henricxss.

---

82 zie: Afdeeling II no. 9

83 zie: Afdeeling II No. 6

84 zie: Afdeeling II No. 13

en Antheunis Colen, verschijnend jaarlijks op Sinte Denys dach in Octobri, sprekend op Willeme Michielss huis en landen te Halsteren, groot omtrent 8 gemeten.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende zevene opten vive ende twintichsten dach van Septembri.

1511 Augustus 5. **No. 20.**

Willem Corneliss. en Mattheus van Goirle, schepenen van Burchfliet, oorkonden, dat Anthuenis Hubrechtss 'scipper' voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Symone Janss. van Trenten een jaarlijksche erfrente van 13 stuivers, den stuiver op 3 grooten Brabants, jaarlijks te betalen op 1 Mei, verzekerd op een huis en erf met toebehooren gelegen te Burchfliet, begrensd ten Noorden door den *Burchflietschen Acker*, alsmede op 2 andere huizen, daarbij staande, vrij van alle lasten, uitgezonderd o.a. 20 stuivers voor de Taeffele des Heylichs Geest te Berghen en1½ stuiver jaarlijks voor de 'Susteren van Sinte Mergrieten' te Berghen.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende elfve opten vijfsten dach van Augusto.

1511 November 29. **No. 21.**

Cornelis Sloetmaker en Gielis de Smit, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Anthuenis Symonss, bontwerker, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn den weeskinderen van wijlen meester Willem van der Meere een jaarlijksche erfrente van 20 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks op Sinte Andriesavont, verzekerd op zijn hoeve en erf met toebehooren, gelegen in Spelderstraten, in de vierschaar van Wouwe, groot omtrent 20 gemeten.

Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende elve opten negenentwintichsten dach van Novembri.

1512 Juli 28. **No. 22.**

Cornelis van Akeren en Cornelis Coenraet, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Franchois Everdey voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Meestere Willem Coel Geenenss. ten behoeve der kranken van het Baghynhof aldaar, een jaarlijksche erfrente van 3 ponden grooten Brabants, te betalen jaarlijks op Onsser liever Vrouwendach in Augusto, verzekerd op een hoeve en erf in het Noertland buiten de stad Berghen.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende twelve opten achtentwintichsten dach der maent van Julio.

1512 October 22. **No. 23.**

Jheronimus van Houcke en Franchois Everdey, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jacop Goortss., 'gareelmakere' voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Pietere van Bleeke en Jacobe Anthueniss. als voogd en toezienden voogd ten behoeve van Claus Adriaenss. timmermans 3 jongste weeskinderen: Jan, Cornelie en Mergriete wier moeder was Mergeriete Jan Gobbaerts dochter, een jaarlijksche erfrente van 10 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks op den 22sten Oclober, verzekerd op zijn huis en erf en toebehooren in de Woutssche strate, geheeten *De Zevensterre*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende twelve opten tweëntwintichsten dach van Octobri.

1513 Februari 11. **No. 24.**

Aerdt vanden Werve, ridder, en Hendrick Strange, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Gielis van Pulle voor hen

bekende, schuldig te zijn Hendrick Anthueniss. 'hoeymakere' een jaarlijksche erfrente van 3 schelling 9 penningen grooten Brabants, te betalen jaarlijks den 10^{en} Februari, verzekerd op zijn huis en erf in de Steenberchssche strate.
Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende derthiene opten elffsten dach der maent van Februario.

1515 November 2. **No. 25.**

Joos Gheertss. en Jan Jooss van Lyekercke, schepenen in Steenberghen, oorkonden, dat Lenaert Lenaertss de jonge voor hen heeft bekend, verkocht te hebben aan Cornelis Jacopss Bollaert een jaarlijksche erfrente van 30 stuivers, te betalen jaarlijks op Sint Jacobsdach, verzekerd op 2 gemeten lands en 100 roeden in het *Oude Lant van Steenberghen*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende vijfthiene opten tweeden dach van Novembri.

1521 Juli 10. **No. 26.**

Cornelis van Staple en Joos van Overstege, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan van der Beken 'wassenkeersmakere', voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Hendrick de Grave, 'verwere', een jaarlijksche erfrente van 2 ponden vijf schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 11 Mei, verzekerd op een huis en erf en toebehooren, geheeten *den Mostaert pot,* staande op de Zuidzijde van de Haven, begrensd ten Oosten door het huis *De witten Leeuw*, ten Zuiden door het huis *De Metalen Pot* en ten Westen door het huis *De Bargie*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende eenentwintich, opten negenthiendenden dach van Julio.

1521 November 7. **No. 27.**

Cornelis Aernoutss. en Joos van Overstege, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelis Pieterss. 'scipman' voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Jacob Gillisz, priester, een jaarlijksche erfrente van 20 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks 'te Bamisse', verzekerd op zijn huis en erf aan de Noordzijde van de Havenen, begrensd ten Oosten door 't huis van Lisken Mande 'begyne'.

Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende eenenetwintich, opten zevensten dach van Novembri.

1521 November 17. **No. 28.**

(Zie inhoud onder No. 27 boven.) Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende eenentwintich opten zeventhienden dach van Novembri.

1521 November 30. **No. 29.**

Jan Jan Pieter Roess. en Cornelis Oortss, schepenen te Wouwe, oorkonden, dat Cornelis Hackelare voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heer Claes vander Eist, priester, 15 schellingen grooten Brabants jaarlijksche erfrente, te betalen jaarlijks op 'Sinte Chatelijnen dach', verzekerd op 3 gemeten lands, gelegen bij de *Steenberchsche Galge* geheeten *Dackarts*.

Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert eenentwintich opten naestlesten dach van Novembri.

1522 Februari 11. **No. 30.**

Cornelis Aernoutss. en Pieter Spotte, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Hendrick Stevenss. 'spelmaker' voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Ghoorde Janss, metselaar, een jaarlijksche

erfrente van 5 schelling 6 penningen grooten Brabants, te betalen jaarlijks den len Mei, verzekerd op een huis en erf met toebehooren, geheeten *Sinte Severijns* in de *Moutmolenstrate*, alsmede op een huis en hof en toebehooren geheeten *Sinte Aechten* in de *Woutssche strate*, begrensd ten Oosten door het huis *De Croone*, ten Zuiden door het huis *De Roode molen* en ten Westen door het huis *Den Ouden Hollantsschen Thuyn*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert twee ende twintich den elfsten dach van Februario.

1522 November 12. **No. 31.**

Servaes Stevenss. en Wouter Janss., schepenen int Cruyslant van Steenberghen, oorkonden, dat Cornelis Janszoen voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Jans Waemen en diens nakomelingen een jaarlijksche erfrente van 34 stuiver, den stuiver op 3 grooten Brabants, jaarlijks te betalen op 1 Mei, verzekerd op een blok lands, groot omtrent 10 gemeten gelegen int *Cruyslant van Steenbergen* op den *Stelberch*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert twee ende twintich den twelfsten dach van Novembri.

1524 April 30. **No. 32.**

Jheronimus de Rouck en Hendrick Bouwens., schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Hubrecht Janss., 'lantman' voor hen heeft bekend, schuldig te zijn meester Pietere van Wesel, 'medicijn' in genoemde stad, een jaarlijksche erfrente van 10 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 24 April, verzekerd op een 'hoffstadt' en erf met daarop staand huis, enz. buiten de Boschpoerte.
Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert vierentwintich opten lesten dach van Aprille.

1524 Augustus 30. **No. 33.**

Hendrick Bouwens en Franchois van Lyekercke, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Anthuenis Hubrecht Symonss., timmerman, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Mathyse Willemss, priester, een jaarlijksche erfrente van 20 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 30 Augustus, verzekerd op een stuk land en erf, groot omtrent 3 gemeten, gelegen buiten de Steenberchsche Poerte omtrent den *Molenberch*.
int jaer XVc ende vierentwintich opten dertichsten dach van Augusto.

1525 Juli 20. **No. 34.**

Jan de Coelevere en Hendrick de Greve, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Joos Jacobss van Dorth voor hen bekende, schuldig te zijn Katelyne, sheeren Anthuenis de Beers dochter, een jaarlijksche erfrente van 10 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks op Sint Jacob dach in Julio, verzekerd op een huis en erf met toebehooren, geheeten *De Stuer* op de *Vischmerc* aldaar, vrij van verdere lasten, behalve o.m. 10 schelling grooten Brabants 'den Outaer van Sinte Willems' aldaar in de kerk.
Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende viventwintich opten XXen dach van Julio.

1525 September 7. **No. 35.**

Cornelis van Stapel en Adriaen van Meerdervoirt, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat meester Trudo, organist, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Hendricke van den Brande, als Rentmeester, ten behoeve der kranken van het Beghijnhof alhier, en jaarlijksche erfrente van 20 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 7 September, verzekerd op zijn huis en erf en toebehooren in de Coevoetstrate.

Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert vijventwintich opten Vllen dach van Septembri.

1528 Mei 11. **No. 36.**

Cornelis van Staple en Pieter Spotte, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Ursele Cornelisdochter, weduwe van wijlen Willem Hermanss, met haar rechtens gegeven voogd en met haar zoon Cornelis Willemss, beide wonende op den Noertgeest van Berghen buiten de Steenberchsche Poerte, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Maryken Adriaensdochtere, Beghijn aldaar, een jaarlijksche erfrente van 5 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op den 16 Februari, verzekerd op een huis en erf, groot 3 gemeten, min 85 roeden, gelegen inden Noertgeest.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert achtentwintich opten elfsten dach van Maye.

1529 September 3. **No. 37.**

Anthuenis Pieterss. en Pieter Mercelisz., schepenen in tlant van Berghen boven den Nyeuwen Berch, oorkonden, dat Aernt Thonisz. voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Adriaen Pieterss. een jaarlijksche erfrente van 16 gulden en 10 stuivers, den gulden 10 stuivers en den stuiver tegen 3 grooten Brabants, te betalen jaarlijks op den Meye-dach, verzekerd op 3½ gemet erven en op 2 bundel erven.
Inden jaere ons Heeren duysent vijfhondert ende negenentwintich, den derden dach in Septembri.

1530 April 20. **No. 38.**

Jan Coelgeenensz. en Willem Hugenss., Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Roele Danckartsz. wonende in Steenbersche Lant, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Janne, wettigen zoon Jans

van Bemmele, een jaarlijksche erfrente van 20 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op den l[en] Meye, verzekerd op een stede en erve met boomgaard enz., gelegen te Halsteren, in *Vischers Houck* aldaar, groot omtrent 552 gemet, alsmede op een stuk land en erf groot 2 gemeten, en nog op een stuk land, ook aldaar gelegen, groot omtrent 400 roeden, ten Oosten begrensd door mr. Willem Coelgeeniss. erve.
Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende dertich, opden XXen dach der maendt van Aprile.

1530 Augustus 6. **No. 39.**

Roelant van Berchem en Jan van Crombach, schepenen van Antwerpen, oorkonden, dat Ancolinus vander Bueren voor hen heeft bekend, te hebben geassigneerd Jonffrouwen Marien Gilles, begijne op het Begijnhoff te Mechelen, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden, te betalen jaarlijks 'tsinte Pieters daghe ingaende Oogst' [85]) verzekerd op een huis staande in de Vlierstege aldaar.
Gegeven int jaer ons Heeren alsmen screeff duysent vijfhondert ende dertich, sesse daghen in Augusto.

1531 Juni 26. **No. 40.**

Pieter de Ram Andriess. en Christiaen Christiaenss, schepenen te Rosendale, oorkonden, dat Jan Hendrick Gooth voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Jacop Gieliss. priester, als gemachtigde, ten behoeve der kranken van het Beghynhoff te Berghen opten Zoom, een jaarlijksche erfrente van 10 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 16 juni, verzekerd op een huis en erf, groot omtrent 3 gemeten, gelegen te Vroenhoudt.

---

[85] i.e.: 1 Augustus

Int jaer ons Heeren duyst vijffhondert ende eenendertich, opten XXVIen dach in Junio.

1531 October 12. **No. 41.**

Cornelis Aernoutss. en Aerdt vander Creke, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Wormer Symonss, wonende te Tholen, voor hen heeft verklaard schuldig te zijn heeren Jacobe Gieliss, priester, als gemachtigde, ten behoeve der kranken van het Beghijnhoff van Berghen, een jaarlijksche erfrente van 10 schelling grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 12 October, verzekerd op zijn huis en erf met boomgaard, groot ongeveer 200 roeden, gelegen te Wouwe aan de *Plaetse*.

Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert eendertich opten twelfsten dach van Octobri.

1532 Juli 4. **No. 42.**

Joos van Overstege en |heronimus de Rouck, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Hubrecht Jacopss. Tabbaert voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Jacobe Gieliss, priester, als Rentmeester, ten behoeve der kranken in het Beghijnhoff aldaar, een jaarlijksche erfrente van 3 Karolus gulden tegen 20 stuiver het stuk, jaarlijks te betalen den 4en Juli, verzekerd op zijn huis en erf met toebehooren gelegen aan de Corenmerct, geheeten *De cleyn Roode Tonne*.

Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert tweendertich, opten vierden dach van Julio.

1536 Mei 26. **No. 43.**

Dierick Janss. en Adriaen Gheertss., schepenen int Cruyslant van Steenbergen, oorkonden, dat Hendrick Corneliss Greijns voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heer Jacoppen Gieliss, priester,

gemachtigd vanwege de Beghijnen van de kranken te Berghen, ten behoeve van hetzelfde convent en godshuis, een jaarlijksche erfrente van 4 Rins guldens, den gulden op 40 grooten Vlems, te betalen jaarlijks op 1 Meye, verzekerd op 2 gemeten lands gelegen in het *Cruyslant* op de *Lake*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert zess ende dertich, den zessentwintichsten dach van Meye.

1537 Augustus 24. **No. 44.**

Aert vander Creke en Frans Manteau, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Frans Thueniss, wonend te Vroenhout, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heer Jacoppe Gieliss., priester, ten behoeve der kranken van het Beghijnhoff, een jaarlijksche erfrente van 11 schelling en 3 grooten Brabants, jaarlijks te betalen op 24 Augustus, verzekerd op een stuk land en erf, gelegen in *Dadye* onder de vierschaar van Wouwe, groot 1 gemet en 100 roeden, alsook op een gedeelte van een bosch en erf groot 200 roeden, ook aldaar gelegen.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert zevenendertich, opten vyerentwintichsten dach van Augusto.

1541 Februari 11. **No. 45.**

Franchois Manteau en Jan van Akeren, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Anthonis Janss., wonend te Wouwe, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn, Balthasar van Sales [86]) ten behoeve der kranken van het Beghijnhof van Berghen, een jaarlijksche erfrente van

---

86 Vermoedelijk zal hier bedoeld zijn: 'Balthasar Gonsales'.
Zie: o.a. Regest No. 47 en No. 50 dezer afdeeling.
Ook Afd. I regest no. 32.

3 Karolus gulden, te betalen jaarlijks op ‘onsser liever Vrouwendach Lichtmisse’ verzekerd op de helft van een huis en erf met omtrent 9 gemeten lands, gelegen op den Noertgeest, alsmede op een stuk land en erf onder Wouwe, groot omtrent 2 gemeten.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende eenenveertich, opten elfsten dach van Februario.

1546 Mei 14. **No. 46.**

Pieter van Dijcke en Willem Adriaenss., schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Willem Aertss. voor hen hen heeft bekend, schuldig te zijn Claese Sleehaghen van Mechelen een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden 8 stuivers en een grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 8 Meye, verzekerd op een huis en erf met toebehooren, in de *Lange Potterstrate*, geheeten *Den grooten Molensteen*, begrensd ten Zuiden door het huis en erf *de Conynsberch*, ten Westen door het huis *de Colve* en ten Noorden door het huis *Den cleynen Molensteen*.
Int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende zessenveertich, den Xllllen dach der maendt Meij.

1552 April 21. **No- 47.**

Hendrick Bouwensz. en Pieter Servaesz. schepenen van Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Balthazar Consales als ten zake nabeschreven gemachtigde van Seigneur Jan en Franchois de Ayale, gebroeders, krachtens zekere procuratie gepasseerd voor het leenhof van Merxhem en Schooten buiten Antwerpen dd. 1551 Januari 26, onderteekend J. Diessen, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren *Joose de Moor* priester en pastoor van het Beghijnhoff van Berghen, ten behoeve der kranken, een jaarlijksche erfrente van 3 Karolusgulden, jaarlijks te betalen op 21 April, verzekerd op een hoeve

en erf met toebehooren, geheeten *Stranghe Hoeve* gelegen onder Moerstraten groot 22 gemeten.
Den eenentwintichsten dach van April ao XVc tweenvijftich (naer Paschen).

1552 October 12. **No- 48**

Hendrick Bouwensz. en Claes Pieterss., schepenen van Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan Maertss, wonend te Westelaer, voor hen bekende, schuldig te zijn Jan Jacopsdochter, wier moeder was Jacop Mijne Jacopsdochtere, een jaarlijksche erfrente van 2 Karolusgulden, jaarlijks te betalen 12 October, verzekerd op een stuk land en erf groot 3 gemeten, geheeten den *Willert van Wouwe*.
Dezen Xllen dach Octobris ao XVc tweenvijftich.

1553 18. **No. 49.**

Hendrick Bouwensz. en Jan Scalck, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Franchois van Grimhuysen, wonend int Cruyslant, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn, heeren Joose de Moor, pastoor van het Beghijnhoff, ten behoeve der kranken van hetzelfde hof, een jaarlijksche erf rente van 10 Karolusgulden, te betalen jaarlijks op Kersavonde, verzekerd op 15 gemeten lands, 2 en 5 roeden lants en erve in Nyew Gastele of Heer Jans Landt, alsmede op 400 roeden lands en erf.
Desen achtiensten dach ao XVc drie ende vijftich.

1553 September 30. **No. 50.**

Pieter Servaes en Jan Scalck, schepenen van Berghen opten Zoom, oorkonden, Balthazar Gonsalis voor hen bekende, schuldig te zijn heeren Joos de Moor, pastoor van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van voornoemd hof, een jaarlijksche erfrente van 4

Karolus gulden, te betalen jaarlijks op 2 Juni, verzekerd vanwege Jonffrouw Cornelia Ydo, weduwe van heer Gregorio de Aiala, ridder, op een bosch en erf, gelegen in den *Bijster aan Nelenberch*, groot 10 gemeten.
Desen lesten September ao XVc drie ende vijftich.

1554 [1553] Maart 14. **No. 51.**

Jacob van Breen en Jan Scalck, schepenen van Bergen opten Zoom, oorkonden, dat Adriaen Geertss, wonend bij het Beghijnhoff aldaar, voor hen heeft bekend schuldig te zijn Jonffrouw Digne van Atten en Jonffrouw Lysbeth vanden Broucke, uit naam en ten behoeve der *fermerije* van het Begijnhoff voornoemd, een jaarlijksche erfrente van zeven Karolusgulden, te betalen jaarlijks op Geertrudis (dag) verzekerd op een stuk bosch, groot 3 gemeten, gelegen onder Moerstraten geheeten 'Blocxkens'.
Dezen XIIII[en] Martij ao XVc drienvijftich nae Brabant.

1558 Mei 25. **No. 52**

Anthuens Leniss en Anthuenis van Gastele, schepenen van Berghen, oorkonden, dat Wouterken Sproncx van Wouwe, weduwe van wijlen Jans Sproncx, met mr. Hendrick Bouwenss. haar voogd voor hen heeft bekend, schuldig te zijn meesteren Joose de Moor pastoor van het Begijnhof aldaar, Jonfrouw Elisabeth Uuyten Broecke en Jonfrouw Rosa Anthuenis dochtere, meesterssen van het Begijnhoff voornoemd, een jaarlijksche erfrente van 6 Karolus gulden, ten behoeve der 'fermerie' aldaar, te betalen jaarlijks op 25 Mei, verzekerd op een stuk 'beemps' groot 3 gemeten, onder *Wouwe op den Donck*.
Desen XXV[en] Meye ao XVc ende achtenvijftich.

1558 November 15. **No. 53.**

Franchois de Pottere en Anthuenis van Gastele, schepenen van Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Willem Tyras, 'metser' voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Balten Gonsalis, als Rentmeester van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van voornoemd hof, een jaarlijksche erfrente van 30 stuivers, te betalen jaarlijks op 15 Novembris, verzekerd op zijn huis en erf, waarin hij nu woont in de *Hubersche strate*, begrensd ten Oosten en ten Noorden door het kerkhof, alsmede op een huis en erf in *Sinte Anthuenisstrate*.
Desen XVen dach Novembris ao XVc achtenvijftich.

(15)58 December 13. **No. 54.**

Jan van Veltwijck en Franchois Kristiaenss, schepenen van Bergen opten Zoom, oorkonden, dat Goirt Adriaenss., tapper van Wouwe, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heerert Joose de Moor, postoor op het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van hetzelfde hof, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden, te betalen jaarlijks op 20 Decembris, ver zekerd op 2 gemeten lands en erf, gelegen aan *Tvelt onder Wouwe op den Voschberch*.
Desen Xlll^{en} dach Decembris ao achtenvijftich.

1559 [1558] Januari 7. **No. 55.**

Francois de Pottere en Jan Veltwijck, schepenen van Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelie Mertensdochtere, weduwe wijlen Aemeryck de Hoemaker, met Hendrick Arnouts, haar voogd, voor hen heeft bekend schuldig te zijn heeren Joos de Moor, pastoor, Jonfvrouw Elisabeth Uuyten Broucke en Jonfvrouw Rosé Anthuenis dochtere, 'meesterssen' van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van genoemd hof een jaarlijksche erfrente van 12 Karolusgulden, jaarlijks te betalen op 7 Januari, verzekerd op een hoeve met daarop staand

huis groot 15 gemeten, gelegen te Cortte Venne onder de vierschaar Woensdrecht, alsmede op een ‘block’ lands groot 5 gemeten gelegen in het Noortlant onder Woensdrecht.
Desen Vllen dach January ao XVc achtenvijftich stilo Brabantiae.

1559 Mei 27. **No. 56.**

Jan Scalck en Franchois Deghens, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Hendrick Corneliss. en Dominicus Heymanss, als voogd van Hendricx Corneliss. vijf weeskinderen, wier moeder was wijlen Roosken Jansdochter, vervangende mits dezen Anthuenis Peterss, als toeziende voogd van voornoemde weeskinderen, voor hen hebben bekend, schuldig te zijn heeren en mr. Joose de Moor, pastoor van het Begijnhof aldaar, ten behoeve der kranken van voormeld hof, een jaarlijksche erfrente van 8 Karolusgulden, den gulden 20 Brabantsche stuivers en den stuiver 3 Brabantsche grooten, jaarlijks te betalen op den dag, dat die verschijnen zal, verzekerd op een
hoeve en erf met toebehooren en 11 gemeten op den Noortgeest.
Desen zevenentwintichsten Meye anno XVc negen ende vijftich.

1560 September 27. **No. 57.**

Willem de Rouck en Jan Nijs, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Claes Janss. van Moerstraten, als voogd en Jan Engelss, als toeziende voogd der onbejaarde weeskinderen van wijlen Jan Claess. van Moerstraten voornoemd, voor hen heeft bekend schuldig te zijn heeren Jan Verbruggen, presbytere, als Rentmeester, ten behoeve der kranken v.h. Begijnhoff aldaar, een jaarlijksche erfrente van 3 Karolusgulden en 10 stuivers, den gulden tegen 20 Brabantsche stuivers en den stuiver tegen 3 grooten Brabants; te betalen jaarlijks op Sinte Matheeusdach, verzekerd op een ‘stede’ met 4 gemeten lands, te Moerstraten bij de ‘capelle’ gelegen, begrensd ten Oosten

door het land van mr Adriaen van Staple. Desen zevenentwintichsten dag van Septembri A° XVc tsestich.

1560 December 23. **No. 58.**

Cornelis de Heere en Jacob van Breen, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Jan Willemss., timmerman, de jonge, van Woonsdrecht, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Janne Verbrugge, als Rentmeester, ten behoeve der kranken op het Begijnhof alhier, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden, den Karolusgulden tegen 20 stuivers te betalen jaarlijks 'Sint Thomas des Apostels daghe , verzekerd op een stuk land en erf, groot 3 gemeten genoemd *de Weesberch* op de *Neerheyde te Woensdrecht*, begrensd ten Westen door het bosch van 'onss Ge-heer den Marcquis' en ten Zuiden door het land en erf van 'onss liever Vrouwen capelrye te Woonsdrecht'.
Desen drientwintichsten Decembris anno XVc tsestich.

1561 [1560] Februari 3. **No.59**

Franchois de Pottere en Willem Adriaenss, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Lenart Jan Anthoeniss. voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Janne Verbrugge, als Rentmeester, ten behoeve der kranken op het Begijnhoff aldaar, een jaarlijksche erfrente van 6 Karolusgulden, tegen 20 stuivers het stuk, te betalen jaarlijks 'te Lichtmisse', verzekerd op 7 gemeten bosch op *den Trijst* onder Wouwe, vrij van alle verdere lasten, uitgezonderd hetgeen mede verzekerd staat voor het convent van Sinte Margrieten te Berghen voornoemd, alsnog verzekerd op een stuk zaailand en erf groot omtrent 1 gemet 10 roeden, gelegen te Westelaer, en op een stuk zaailand, groot omtrent 1 gemet 13 roeden genaamd *de Martelkens*, ook te Westelaer gelegen.

Desen derden dach van Februario ao XVc tsestich stilo Brabantie.

1561 [1560] Maart 13. No. 60.

Hendrick Arnouts en Willem de Rouck, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Lenaert Adriaen Mathysz. wonend te Luecke, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren en mr. Cornelise Vos, pastoor en Jonfvrouw Elisabeth vanden Brouck met Jonfvrouw Rosé Anthuenisdochter als 'meesterssen' van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van voornoemd hof, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden tegen 20 stuivers 't stuk, te betalen jaarlijks Sint Ghaertruyden daghe in Martio, verzekerd op een stuk land en erf gelegen op den Trijst, genaamd de 'Coeren Heyninghe' groot 4 gemeten.
Desen derthienden dach van Meerte anno XVc tsestich stilo Brabantie.

1563 [1562] April 10. No. 61.

Franchois de Pottere en Anthonis van Gastele, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Lenart Mathysz. van Westelaere voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Vos, Pastoor, en Elisabeth Uuyten Broucke en Jonfvrouw Margriete Coolyns 'meestersse' van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van genoemd hof, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden, tegen 20 stuivers den Karolusgulden en 3 grooten Brabants den stuiver, te betalen jaarlijks op 28 April 'naer Paeschen' verzekerd op een stuk land en erf, groot omtrent 2 gemeten, en nog op een stuk land en erf, groot omtren 3½ gemet, gelegen te Westelaer.
Desen thiensten dach Aprilis ao XVc tweentsestich naer Paesschen.

1563 [1562] April 10. No. 62.

Meester Adriaen van Stapel en Jan Scalck, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Andries Willemss. wonend t'Oistelaere,

voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heeren Cornelis Vos, pastoor, en Jonfvrouw Elisabeth Uuyten Broecke en Jonfvrouw Margriete Coolijns ‘meesterssen" van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van voornoemd hof, een jaarlijksche erfrente van 6 Karolusguldens, tegen 20 stuivers den gulden, en 3 grooten Brabants den stuiver; te betalen jaarlijks op 28 Aprilis naer Paesschen, verzekerd op 2 gemeten lands en erf, te Oistelaere gelegen, alsook op een hoeve en erf met omtrent 8 gemeten lands, gelegen onder Wouwe bij de *Speeckputte*.
Desen thiensten dach van April ao twee ende tsestich naer Paesschen.

1562 Juni 8. **No. 63.**

Jan Coenraet en Jan Schalck, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Laureys Lambrechtsz. wonende onder Wouwe, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heer Jan Verbrugge als Rentmeester van het Begijnhoff alhier, ten behoeve der kranken van voormeld hof, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden, tegen 20 stuivers den Karolus en 3 grooten Brabants den stuiver, te betalen jaarlijks op den len dag van Junio, verzekerd op een stuk land en erf, groot 1½ gemet onder Wouwe in de *Spelderstrate*, geheeten *Crayenhil*, en nog op een stuk land en erf, gelegen te Wouwe.
Desen achtsten dach van Junio anno XVc tweentsestich.

1562 Juni 22. **No. 64.**

Hendrick Arnoutss. en Jan Scaick, schepenen te Bergen opten Zoom, oorkonden, dat Pauwels Janss., wonend te Westelaer onder Wouwe, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn heer en mr- Cornelis Vos, pastoor van het Begijnhoff aldaar en heer Jan Verbrugge, als Rentmeester van voornoemd hof ten behoeve der kranken aldaar, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden tegen 20 stuivers den gulden

en 3 grooten Brabants den stuiver, te betalen jaarlijks op den 28en dag van Junio, verzekerd op een hoeve en erf met toebehooren te Westelaere gelegen, groot 5½ gemet en 104 roeden.
Desen tweentwintichsten dach van Junio ao XVc tweentsestich.

1562 Juli 31. **No. 65.**

Antheums van Gastele en Franchois de Pottere, Schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Lenaert Corneliss. Vrint, wonend te Moerstraten, voor hen heeft bekend, schuldig fte zijn heer en mr. Cornelis Vos pastoor, Jonfvrouw Ehsabeth van den Broucke 'meerstersse' van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken van voornoemd hof een jaarhjksche erfrente van 4 Karolusgulden, tegen 20 stuiver den Karolusgulden en 3 grooten Brabants den stuiver te betalen jaarlijks op Sinte Annen dach in Juiio, verzekerd op een stuk land en erf, groot 3½ gemet, onder Moerstraten gelegen.
Desen lesten dach van Julio anno XVc tweentsestich.

1563 September 25. **No. 66.**

Anthunis van Gastele en Jan Boogaert, schepenen te Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Adriaen Cornelisz. Minte voor hen heeft bekend, schuldig te zijn mr. Cornelis de Vos pastoor van het Begijnhoff aldaar en Jonfvrouw Elisabeth Uuyten Broeke en Jonfvrouw Roseane Anthunisdochter 'als meersterssen' van voornoemd hof, ten behoeve der kranken aldaar, een jaarlijksche erfrente van 7 Karolus gulden, tegen 20 stuivers het stuk, te betalen jaarlijks *te Bamisse* verzekerd op een stuk land, groot omtrent 3 gemeten genaamd *de groote Heyninghe* gelegen inden *Blocacker*, nog op 1½ gemet bosch, aldaar gelegen, nog op 2 gemeten 40 roeden bosch, ook aldaar gelegen en nog op 500 roeden lands genaamd, *Truychvolleken* aan het einde van de *Borchstrate*.

Desen XXVen dach Septembris anno XVc drientsestich.

1564 November 28. **No. 67.**

Cornelis de Clerck en Anthunis van Gastele, schepenen te Bergen opten Zoom, oorkonden, dat Adriaen Adriaenss. Zwane voor hen heeft bekend, schuldig te zijn meesteren Cornelis Vos,pastoor, en Jonfvrouwen Elisabeth Uuyten Broucke en Roosken Petersdochter 'meersterssen' van het Begijnhoff aldaar, ten behoeve der kranken aldaar, een jaarlijksche erfrente van 4 Karolusgulden tegen 20 stuiver den gulden en 3 grooten Brabants den stuiver, jaarlijks te betalen op Sinte Andries dach, verzekerd op een stuk land, gelegen te Westelaer, groot 700 roeden; nog op een stuk land, groot 1½ gemet, ook te Westelaer gelegen.

Desen acht ende twintichsten dach van Novembri inden Jaere XVc vier ende tzestich.

1565 [1564] Januari 14. **No. 68.**

Adriaen van Stapele en Anthunis van Gastele, Schepenen binnen Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Adriaen Cornelis Diericxz. voor hen bekende schuldig te zijn heeren en mr. Cornelise Vos, pastoor van het Begijnhoff aldaar en Jonfvrouw Elisabeth Uuyten Broecke en Roseana Anthunisdochter 'meersterssen' van voornoemd Begijnhoff, ten behoeve der kranken aldaar, een jaarlijksche erfrente van 6 Karolusguldens, tegen 20 stuiver den gulden en 3 grooten Brabants den stuiver, jaarlijks te betalen op 'Drie Coninghen dach' den 6^{en} dag Januarii, verzekerd op een hoeve en erf met toebehooren, groot 88 gemeten en 200 roeden, geheeten den Bijster, gelegen onder de vierschaar van voornoemde stad.

Desen Xlllen dach Januarii inden Jaer XVc vier ende tsestich naer stijf scrijven thoffs van Brabant.

Afdeeling III

Hier nae volghen sekere brieven geextraheert en de gecopiert uuyten originalen besegelden scepenen brieven toebehoorende den convent Kolgenis.

Folio LlXrecto LXVlverso.

1414 Februari 9. **No. 1.**

Jan Claeszone en Laurens Jans zone, schepenen binnen Halsteren, oorkonden, dat Adde Aerntss. voor hen heeft bekend, schuldig te zijn aan Hendrik Bertelmeeus Pieter Boydens sone, genaamd Hendrick Block, een erfrente van 2 Vrancssche kroonen ’s jaars, te betalen jaarlijks op den ‘heyligen Derthien dach’, verzekerd op zijn huis en hof met 3 gemeten lands.
Gegeven int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende veerthien jaer, opden negenden dach in Februario.

1421 Augustus 16. **No. 2.**

Pieter heer Jan Wolffaerts zone en Pieter Janss, schepenen in Steenberghen, oorkonden, dat Pieter Alsteens Willem Botssoens zone voor hen heeft bekend, verkocht te hebben aan Willem Jans Potters zone een erfrente van 10 gouden Vrancxsche kroonen ’s jaars, te betalen jaarlijks op *onsser Vrouwendach Assumptio te half Oeste*, verzekerd op 100 gemeten land met al het daarop staande.
Gegeven int jaer ons Heeren veerthienhonderi jaren ende een ende twintich jaren, des Saterdaechs nae onsser liever Vrouwendach Assumptio te halff Oeste.

1426 November 30. **No. 3.**

Willem Coelgheenen sone en Gielis Willems sone, schepenen binnen Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Pieter van Werve voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Cornelis Jans Vos zone 1 gouden Vranckericxe kroon jaarlijksche erfrente, te
betalen jaarlijks te Halff Vastene des Zondags, verzekerd op zijn huis en erf, gelegen in de Cortte Potterstrate.
Gegeven inden jare ons Heeren duysent vierhondert sessestwintich, dertich daghen in Novembri maent.

1454 Juli 31. **No. 4.**

Henric Willem Matthoeus sone en Jan van Grymmesteren, schepenen in Steenberghen, oorkonden, dat Cornelis Everdeyssoen voor hen heeft bekend, verkocht te hebben aan Willem Coelgheenss. een jaarlijksche erfrente van 5 gouden Vrancxsche kroonen, verschijnend jaarlijks op *onsser liever Vrouwendach Assumptio*, verzekerd op de helft van 100 gemeten lands met al het daarop staande volgens inhoud van een schepenbrief dd. 1421 Augustus 16 [87]).
Opten lesten dach van Julio XIIIIc ende vierende vijftich jaer.

1496 **No. 5.**

Hubrecht Pieterss. en Hendrick Janss., schepenen binnen Halsteren, oorkonden, dat de jonge Pieter Dibbout voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Adriaen Claes Evers een jaarlijksche erfrente van 2 schellingen 8½ grooten Brabants, te betalen jaarlijks op den Meydach, verzekerd op een stuk land, groot 275 roeden.
Int jaer ons Heeren duysent vierhondert zess ende tnegentich.

---

[87] zie: Afdeeling III no. 2

1503 Januari 31. **No. 6.**

Anthuenis Pieterss. van Heerle en Hendrick Strange, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Hendrick Bouwens en Willem Braen, als regeerders der 'taeffelen sheylichs Geests' in de kerk aldaar, onder toestemming van den Schout, burgemeester en schepenen als oppersten van voornoemde H. Geest-tafel, voor hen hebben bekend, verkocht te hebben meester Willeme Coelgeenenss., gelicencieerd in de rechten, het 3e deel van 10 schellingen Brabants erfelijke rente, sprekende op een huis en erf, geheeten de *Witte Handt* in de *Heylich Geeststrate* geheeten *Dengelsschestrate*, gekomen van wijlen Joncfvrouwen Beatricen Coelgheenensoens, verschijnende jaarlijks voor de eene helft in de Paeschmerct, voor de andere helft in de *Coudemerkt* van Berghen.

Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende drie, opten lesten dach van Januario.

1503 Juni 16. **No. 7.**

Piete Noyts en Jan de Colever, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelis Thueniss., de visscher, voor hen bekende, schuldig te zijn Pietere, wettigen zoon van wijlen Hermans Poppen, een jaarlijksche erfrente van 3 schellingen en 3 penningen grooten Brabants, jaarlijks te betalen den I^{en} Mei, verzekerd op 2 huizen met toebehooren staande buiten de 'Noertpoerte vander Havenen' op den Weel.

Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende drie, opten XVlen dach van Junio.

1509 Juni 2. **No. 8.**

Jan de Colever en Cornelis Coenraet, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelie, weduwe van wijlen Elewouts opten

Berch, met een voogd, haar rechtens gegeven, voor hen heeft bekend schuldig te zijn Janne Bolle en Matheus Jacopss. als voogd en toezienden voogd der 3 weeskinderen van Jan Denijs, den 'scipman', ten behoeve dier kinderen, een jaarlijksche erfrente van 10 schellingen grooten Brabants, te betalen jaarlijks op den I^sten^ Juni, verzekerd op een stuk land en erf groot omtrent 3 gemeten, gelegen buiten de 'Steenberchssche Poerte', geheeten *Pecx Heyninge*, alsook op een daarover gelegen stuk land, groot 2½ gemet, geheeten *Vrouwen heyninge*.
Inden jare ons Heeren duysent vijffhondert ende negene, opten tweeden dach van Junio.

1517 Juli 20. **No. 9.**

Cornelis van Staple en Anthuenis Boeyen, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelis van Overhoff voor hen bekende, schuldig te zijn Laurencien Hendicx dochter, weduwe van wijlen Cornelis Broomans voor de eene helft, en Adriane Pauwels, timmerman, als man en momboir van Heilzoeten Cornelis dochter; Anthuenise Soncken en Willeme Wouterss. voornoemd als voogd en toezienden voogd, ten behoeve van voornoemden Cornelis Broomans 4 jongste weeskinderen, wier moeder is Laurencie voornoemd, voor de andere helft, een jaarlijksche erfrente van 8 schellingen 4 grooten Brabants, te betalen jaarlijks op 17 Juli, verzekerd op een hof en erf met toebehooren, gelegen in de *OudeSchoelstrate*, begrensd ten Oosten aan *der Voetbogen scutteren hoff*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende zeventhiene, opten twintichsten dach van Julio,

1518 Juni 21. **No. 10.**

Anthuenis van Oyenbrugge en Cornelis Aernoutss, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Wormer Aertss., wonende te Westeler in de vierschaar van Wouwe, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Janne Sloetmaker, portier, een jaarlijksche erfrente van 20 schellingen grooten Brabants, jaarlijks te betalen op 21 Juni, verzekerd op een stuk land en erf, geheeten de *Leege Goede*, gelegen op het Zuideinde van Heerle, groot omtrent 6 gemeten.
Int jaer ons Heeren XVc ende achtiene, den XXlen dach van Junio.

1521 October 3. **No. 11.**

Jan de Colevere en Joos van Overstege, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Pieter Anthueniss., timmerman, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Hendrick van den Brande, als gemachtigde en ten behoeve van dengrooten convente gesticht bij wijlen meester Willem Coelgeenenss. Stadhoudere etc. opt Beghijnhoff alhier gestaan een jaarlijksche erfrente van 11 schelling 3 penningen Brabants, te betalen jaarlijks op Bamisse, verzekerd op een stuk land en erf, groot 3½ gemet of daaromtrent, gelegen onder de vierschaar van Noertgeest, geheeten *den Corenberch*.
int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende eenentwintich, den derden dach van Octobri.

1521 December 30. **No. 12.**

Joos van Overstege en Adriaen van Meerdervoirt, schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Cornelis Aertss., timmerman, voor hen heeft bekend, schuldig te zijn Hendricke vanden Brandt, als gemachtigde en ten behoeve van *den grooten convente, gesticht bij wijlen meester Willem Coelgeenenss., opt Beghijnhoff alhier gestaen*, een jaarlijksche erfrente van 5 schellingen grooten Brabants, te

betalen jaarlijks op 30 December, verzekerd op 5 ‘cameren’ naast elkaar gelegen, met een boomgaard en erf daarachter, groot omtrent 80 roeden, gelegen buiten de Steenberchssche Poerte in het *Lienden Straetken*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert eenentwichtich, opten dertichsten dach van Decembri.

1523 October 2. **No. 13.**

Cornelis Aernoutss. en Pieter Spotte, Schepenen in Berghen opten Zoom, oorkonden, dat Franchijn Willems dochtere, weduwe van wijlen Berthelmeeus Michielss., den timmerman, met een voogd, haar rechtens gegeven, voor hen bekende, schuldig te zijn aan Hendrick vanden Brande als Rentmeester ten behoeve *vanden grooten convente gesticht bij wijlen meester Willem Coelgheenenss. opt Beghijnhoff alhier gestaan*, een jaarlijksche erfrente van 20 schelling grooten Brabants, jaarlijks te betalen op Sinte Michiels dach, verzekerd op een nieuw huis en erf aan de Vischmerct, alsmede op een ander huis en erf, geheeten de *Nachtegal’* in de *Engelssche strate*, begrensd ten Oosten door het huis geheeten ‘*Dlandt van Beloeften*.
Int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende drientwintich, op den tweeden dach Octobris.

Bijlagen

Bijlage I

Alphabetische index der persoonsnamen in het Cartularium

Bemerking

Deze bijlage is in deze versie niet overgenomen, omdat het nazoeken op namen in een digitale versie eenvoudiger werkt met de gewone zoekfunctie.

Bijlage II

Proces pastoor Begijnhof te Bergen op Zoom. A^is^ 1525/26. [88])

Nicolaas Christi, priester van het begijnhof te Bergen op Zoom, staat te Leuven voor den inquisiteur Nicolaas Coppin terecht wegens ketterij. Verhoor - Getuigenverhoor - Veroordeling tot herroeping en boetedoening.
Een jaar later (15 Juni 1526) verschijnt hij voor den Inquisiteur mettien priesters, die getuigen van zijn onberispelijk gedrag sedert zijn veroordeeling.

1525, Mei 6-10 en November 13 en 14.

Bergen op Zoom en Leuven.

Acte van den notaris Willem Cavertson over het onderzoek geleid door den algemeenen inquisiteur Coppin tegen Nicolaas Christi, priester van het begijnhof te Bergen op Zoom, van ketterij beticht.
Op 6 Mei begon het onderzoek met het aflezen der beschuldiging door den procureur Jan Macquet opgesteld.
Den 7^den^ en 8s^ten^ Mei heeft men de ondervraging der getuigen, die waren:
Jan van der Noot, kanunnik; Catharina van Cleve ; Hubert Andriesz. de Palude, priester; Godfried Lieshout, kanunnik; Margaretha van Diest; Elizabeth Deenens, gezegd Tabbaerts; Gertrudis van Grueningen, begijn ; Soeta, weduwe van Willem Begge; Frans Linsa, schilder;

88 Zie: Fredericq, Dr. Paul Corpus Documentorum Inquisitionis Deel V.

Nicolaas van Woude, priester; Martinus Oomen, priester; Dirk de Leydeckere; Dorothea Peters, vrouw van Jacob Judocusz.; Johanna Adriaens, al de voorgaande van Bergen op Zoom, en Johanna Willems, van Breda.
Op 10 Mei brachten Johanna Willems en Soeta, weduwe van Willem Begge, eenige wijzigingen toe aan hunne verklaringen.
Dan volgt nog een acte over de getuigenis van Margaretha van Diest en de veranderingen in de verklaringen der twee hooger gemelde getuigen op 13 November opgesteld.
Daarna komt een andere van dezelfde dagteekening, waaruit blijkt, dat de betichte afschrift van de beschuldigingen vroeg, mitsgaders een indaging, hem gestuurd op 14 Mei, om op een volgende dag te verschijnen.
Uit de antwoorden van den beschuldigde en van de getuigen blijkt, dat men, na eenige algemeene vragen, handelde over een vroeger onderzoek door *Van der Hulst* tegen Nicolaas Christi begonnen (3e artikel); over het loopende gerucht, dat hij zou Lutheraan zijn (5e artikel); over zijnen omgang met verdachten (artikel 4); o.a. met een zekeren Nicolaas van Antwerpen (artikel 6) en twee priesters, die van ketterij verdacht waren (artikel 7); over beschuldigingen tegen hem ingebracht en overeen geheim onderzoek door den priester Willem Brandt ingesteld (artikel 8); over gesprekken of sermoenen aangaande den Paus (artikel 9); aangaande de gehoorzaamheid, verschuldigd aan de voorschriften van anderen in godsdienstzaken (artikel 10 en 11), tegen de regelen van kloosterorden en van den vasten (artikel 12), tegen het 'Credo', dat hij, als zijnde geen goed geloofsformulier, besprak (artikel 13), tegen het vagevuur en de biecht (artikel 14), en o.a. de biecht dei begijnen (artikel 16), aangaande de eer aan de heiligen te bewijzen (artikel 17), en over hunne macht (artikel 18), over

de mogelijkheid zalig te worden zonder het gebruiken van uiterlijke godsdienstteekens (artikel 19), o.a. het maken van het kruisteeken (artikel 20), tegen de bedevaarten (artikel 21) aangaande den huwelijken staat en het priesterschap (artikel 22, 23 en 24), over den rijkdom der priesters (artikel 24). Eindelijk wordt ook bevonden, dat hij kettersche boeken bezat.

Coram Domino Inquisitore

Universis et singulis presentia acta visuris, lecturis et audituris Nos *Nicolaus Copijn de Montibus*, etc. notum facimus, quod anno, etc. comparuerunt coram nobis in presentia fidelis nostri Wilhelmi de Cavertson, Leodiensis dyocesis publici, sicut apostolica et imperiali auctoritatibus, notarii, providi viri, etc. ex una, et honorabilis etc. ex altera partibus magistri Johannis Maquet, procuratoris fisci Sanctissimi Domini nostri pape eoque nomine actoris, contra dominum Nicolaum Christi, curatum behinagii opidi Bergensis Supra Zomam, Leodiensis dyocesis, reum inquisitum.

Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo vicesimo quinto, mensis May die sexta, coram domino et magistro Nicolao Coppijn de Montibus, decano ecclesie collegiate beati Petri Lovaniensis, Leodiensis dyocesis,, inquisitore heretice pravitatis in hiis dominiis inferioribus Cesaree Majestati subjectis, a sancta sede apostolica cum illa clausula: Et eorum quemlibet insolidum etc. deputato, comparuit providus vir magister Johannes Macquet, tamquam procurator fisci sanctissimi domini nostri pape eoque nomine agens, qui huyusmodi procuratorio nomine dedit et exhibuit nonnullos articulos contra dominum Nicolaum Christi, curatum behinagii opidi Bergensis Supra Zoman, ibidem presentem, ponens et articulans ac petens, prout in papiro sive cedula hujusmodi articulorum dixit contineri; prefatus vero dominus Nicolaus, apposita manu sua dextera pectori, sacerdotale prestitit solempniter juramentum calumpnie, tune colligens respondendi dictis articulis medio et sub dicto juramento ad diem crastinum et horam quartam post meridiem aut eo circa. Super quibus etc. Actum in pretacto opido in domo ad intersignum falconis, presentibus ibidem domino et magistro Waltero de Hertoge, juris

lecentiato, et magistro Michaele Borckhout, clerico Leodiensis dyocesis, testibus.

1. *Deinde*, die septima dicti mensis May, hora quarta post meridiem, coram nobis decano inquisitore prefato, in presentia notarii supratacti, in pretacta domo, comparuit dictus Nicolaus, reus inquisitus, qui quamdam papiri cedulam certa interrogatoria, que testibus contra eum producendis fieri et juxta que eos interrogari petiit, neenon certas protestaciones (ut asseruit) continentem exhibuit, petens et protestans, prout in eadem dixit contineri, super articulis contra eum exhibitis; medio juramento calumpnie, per eum hesterno die prestito, respondit prout sequitur: Et primo ad primum articulum incipientem 'Primus est pro fundanda iurisdictione vestra' etc. respondet, quod hujusmodi articulum credit.
2. *Ad secundum articulum incipientem* 'Secundus est, quod prefatus Johannes' etc. respondet, quod hujusmodi articulum credit fore verum.
3. *Ad tercium articulum incipientem* 'Ulterius declarando, quod ipse reus fuerit infamatus' etc, respondet prefatus reus, se credere, quod, dum magister Franciscus van der Hulst, in articulo nominatus, fuit in opido Bergensi supra Zomam, rediens ex Hollandia, prout articulatur, idem magister Fransiscus cepit aliqualem informationem contra reum super fama, que tune super articulatis volabat contra reum, que tarnen processit (uti dicit) et ortum habuit ab ejusdem rei emulis, inter quos subjunxit unum fuisse magistrum Michaelem Brant, canonicum Bergensem ; dicitque etiam, quod prefatus magister Fransiscus, tempore articulato, in Bergis supra Zomam venit mane, et eodem die sero recessit, fuitque illo die reus vocatus in prandio per Anthonium

van Ghendt, burgimagistrum de Bergis, apud quem in prandio fuit. Credit tarnen quod diutius in prandio et post prandium ibidem mansit, ne ipsi reo fieret aliqua confusio et violencia; nee aliter credit hujusmodi articulum fore verum.

4. *Ad quartum articulum incipientem* 'Item quod reus ipse per certum suum amicum Lovanii residentem' etc. respondet, quod hujusmodi articulum non credit fore verum.
5. *Ad quintum articulum incipientem* 'Item quod hec fama etc. respondet, quod contenta hujusmodi articuli sibi sunt ultra premissa aliena et sic eundem ultra preconfessata non credit.
6. *Ad sextum articulum incipientem* 'Item quod ipse reus habuit multam et magnam conversationem' etc. respondet, se non novisse aut adhuc noscere aliquem Lutheranum; quare respondet, quod hujusmodi articulum non credit. Credit tarnen, se aliquando communem conferentiam habuisse cum Nicolao Antwerpiensi articulato et hoe, antequam per dictum inquisitorem correctus fuit, sed expost numquam.
7. *Ad septimum articulum incipientem* 'Item quod propter hanc vehementem' etc. respondet, se credere, quod demandatus fuit coram dominis de capitulo articulato, quodque iidem mandarunt, quod devitaret duos sacerdotes, de re Lutherana suspectos, prout expost dicit se evitasse, salvo quod, modico tempore elapso, alterum eorum in domo et expensis suis recepit, quia est pauper sacerdos; et aliter non credit.
8. *Ad octavum articulum incipientem* 'Item quod plus est' etc., respondet, quod hujusmodi articulum, prout jacet et ad finem ad quem tendit, non credit; sed bene credit, se dixisse, quod magister Michel Brant, canonicus Bergensis, ipsum reum accusasset in mensa domini decani Bredensis de heresi Lutherana, presente

domino Roberto de Palude, notario sigilli in Dyest, quodque propterea non esset ausus comparere Dyest et ibidem, solito more, sollicitare causas bonorum virorum; creditque etiam, quod propterea quidam Henricus de Campo, procurator curie ibidem, amicus rei, impetravit et obtinuit quasdam litteras salvi conductus pro reo.

9. Deinde *ad nonum articulum incipientem* ibi 'Deinde clarius specificando' etc et primo super particula incipiente, videlicet 'Quod Romanus pontifex' etc. et aliis particulis sequentibus usque ibi 'Verum, premissis non-obstantibus', etc. respondet particulariter et divisim per verbum: credit.
10. Insuper *ad decimum articulum incipientem* 'Verum premissis non obstantibus' etc. usque ad undecimum articulum incipientem 'Item dixit alibi certo alio tempore' etc. respondet, quod non credit particulariter et divisim respondendum.
    Credit tarnen, quod fuit in domo Theodrici articulati in in prandio übi inter convictores, inter quos dominus Hubertus Andree erat unus, fuit habita mentio de oboediencia.
11. *Ad undecimum articulum incipientem* 'Item dixit alibi certo alio tempore' etc. respondet particulariter et divisim per verbum : non credit, saltem prout articulus jacet et ad finem ad quem tendit.
12. *Ad. duodecimum articulum incipientem* 'Item dan moet ghij regulen houden' etc. respondet, se credere, se dixisse hec verba: 'Soe ghij uwen regule houdt, soe segghe ick u, dat abusen sijn ende u abusen sijn tegen die evangelie Godts', regulam tarnen tercie regule sancti Fransisci (uti dicit) approbando; insuper fatetur, se aliquando dixisse hec vel similia verba 'Gelooft egheen dwase oft sotte geloften; als ghijt gelooft hebt, soe eest u berouwen ; beraedt u altijt wijsselijeken met eenen geleerden

man, eer ghij gelooft; oft geloeft, dat ghij egheen molensteenen en sult dragen oft egheen slijpsteenen eeten', que dixit bono zelo, uti ipse reus dicit, non volens aliquid propterea nee intendens in vilipendium tercie regule sancti Fransisci. Et ultra premissa respondet per verbum : non credit etiam particulariter respondendum.

13. *Ad decimum tertium articulum incipientem* 'Item quod ipse reus non solum ut prefertur', etc. et precipue ad clausulam incipientem 'et primo certam fidem' etc. respondet, se credere, quod predicando seu sermocinando populo posuit differentiam inter credere Deum, credere Deo et credere in Deum, dicendo quod nos christiani, articulis fidei credendo, dicimus; Credo in Deum etc.; etiam se dixisse de fide viva et mortua, scilicet quod, quum legitur: Credo in Deum etc., ut hystoria quedam, quod hoe non sufficit, sed cum illo requiruntur opera bona; et aliter hujusmodi articulum, prout jacet et ad finem, ad quem tendit, non credit etiam divisim respondendum.
14. *Ad decimum quartum articulum incipientem* 'Item wilde u ouders zielen verlossen' etc. respondet, se credere, quod aliquando predicando dixit, se sentire de misericordia Dei, quod est tam magna, quod posset salvare animas ex purgatorio, si Christi fideles insequendo ritum et morem ecclesie rogent pro eis et habeant bonam fidem, addendo: si aliquis commisisset omnia peccata mundi, obtineret illorum veniam et remissionem cum fide viva, quam exposuit esse fidem cum operibus juxta Ezecielis XVIII, übi dicit haberi, 'Si injustus averterit Se ab injusticia sua' etc. et juxta Scripturam, 'In quacumque hora ingemuerit peccator' etc., et aliter non credit hujusmodi articulum fore verum.

15. *Ad decimum quintum articulum incipientem* ‘Item dexit, Dan coempt ghij’ etc., respondet, quod hujusmodi articulum non credit.
16. *Ad decimum sextum articulum incipientem* ‘Item diabolico instinctu’ etc. respondet, se credere, dixisse aliquando in sermone ad populum bono zelo, quod ipse beghine non tenerentur esse adeo stricte in con/essionibus, et hoe, quia molestatus fuerat per eas in confessionibus dicentes se audivisse sermones ; quod in confessione singula essent strictissime explicanda, etiam quasi circumstancie, que sibi reo videbantur non necessarie, fuissent necessarie, consolando pusillamimes, quodque hujusmodi sermones fierent propter homines habentes largam conscientiam, et non propter eas ; et aliter hujusmodi articulum non credit.
17. *Ad decimum septimum articulum incipientem* ‘Preterea licet dominus Deus laudandus sit in sanctis suis’ etc, respondet, se credere et tenere, quod dominus Deus laudandus sit in sanctis suis, quodque sanctis debeatur honor et reverencia, seque dixisse de beata virgine, quod non est Dea, faciendo suum thema ‘Fecit mihi magna quod potens est’ etc. reprehendendo populum seu beghinas dicentes: ‘Hij en prijst die moeder Godts niet als hij plach’, desuper in sermone respondendo dixit: Als ick segge, datter af gescreven staat, waerom segdij, dat icse nyet en prijse ? Sij es alder eeren weert, sij was maecht voer die geboerte, in de geboerte en de nae de geboerte, te wetene haer soens. Ick en wilse nyet grooter maken dan sij en es’, addens quod per premissa non voluit derogare eius honori, sed ea dixit bono zelo ulterius faciendo sermonem qualiter fuit concepta sine originali peccato. Et ultra premissa respondet per verbum: non credit.

Consequenter deinde: die octava dicti mensis May, iterum comparuit coram nobis, decano et inquisitore, et in presentia notarii prementionati, dominus Nicolaus reus inquisitusque, continuando suam responsionem hesterno die inchoatam.

18. *Ad decimum octovum articulum incipientem* 'Item dat men die heyligen niet en heeft te doene' etc. respondet, se credere, quod aliquando in sermone ad populum dixit sanctos esse honorandos et solum Deum adorandum, increpando ulterius eos, qui eum infamassent, ipsum dixisse, sanctos non fore honorandos; fatetur etiam, se dixisse hec vel similia verba: 'Die heyligen en hebben egheen macht sonder God' allegando ad propositum primo Johannis capitulo 'Advocatum habemus' etc.: similiter se aliquando dixisse: 'Ghij wilt van God eenen coopman maecken', sed non ad sensum articulatum, et verisimiliter credit dixisse: 'God en es egheen appel dwaes' sed non ad sensum prout articulatur; fatetur etiam, se dixisse hec verba vel similia: En sal ick u nimmer meer af connen gebringen die hoykens oft die rallinge van den seven psalmen, of die gebekens van den heiligen ? Coopt Evangelie, boecxkens ende leest daer inne, Soe moegt ghij die Evangelie verstaen.' Dicit tarnen, se prius dixisse, melius esse dicere unum 'Pater noster' cum devotione et attentione, quam labiis dicere multas orationes sine devotione, allegando illud Ezechie XXIX, 'Populus hic labiis me honorat; et etiam illud Mathei VI: Orantes, ne sitis multiloquentes' etc. et ex illis intulit pretacta verba et ad illum sensum. Dicit etiam, se non intellexisse de libris Evangeliorum suspectis aliqulater heresi Lutherana; et ultra premissa respondet ad hujusmodi articulum per verbun: non credit.

19. *Ad decimum nonum articulum incipientem* ‘Item ontsteeckt ghij’ etc., et primo super prima particula extendente se usque ibi ‘Want God’ etc. respondet, quod non credit, se verba articulata dixisse in effectu prout articulantur, sed hec verba fatetur se dixisse: ‘Het es nu een werelt, God die moet hem lijden met eender kerssen, maer men moet den duvel twee kerssen ontsteken; sed se dixisse bono zelo et non animo malo, sed tamquam quoddam proverbium. Ad secumdam particulam ejusdem articuli incipientem: ‘Want God’ etc. respondet, se credere dixisse: God heeft ons salich gemaect sonder onsen toedoen’, allegando illud ad titulum zum ‘Apparuit benignitas’ etc.
20. *Ad vicesimum incipientem*: ‘Item ghij en sult u nyet teykenen metten teyken des cruys’ etc. respondet, se bene dixisse hec verba: Ghij en sult egheen ijdel cruysen maken, maer, als ghij cruysen maect, soe doeghet met devocien, denckende, hoe dat Christus comen es van den hemel in der eerden ende heeft ons gebracht van der slinckenhandt in de rechte hant.
21. *Ad vicesimum primum incipientem* ‘Prout scilicet dampnavit etc. usque ad particulam’ Nam, cum quedam mulier ‘etc. respondet, se bene dixisse ad populum’: ‘Ghij soudt bee varden gaen, maer ghij gaet duvelsvaerden; want ghinct ghij beevarden, ghij soudt al biddende gaen’, dampnando ulterius abusus, qui fiunt in peregrinationibus. Ad clausulam et particulam pretactam incipientem ‘Nam cum quedam mulier’ e-tc. usque ibi ‘Quemadmodum’ etc. respondet, se credere, quod dominus Deus distribuit sanctis suis prout articulatur, quodque ipse reus semel increpavit quamdam mulierem, que attribuit Sancto quem visitavit, quod sua proles erat sanata, et non domino Deo, dicens eidem, quod haberet bonum concilium desuper cum confessore

docto et experto, non volens aliqualiter derogare sanctis. Ad clausulam incipientem ‘Quemadmodum etiam dampnavit’ etc. respondet, quod hujusmodi clausulam noncredit.

22. *Ad vicesimum secundum articulum incipientem* ‘Item quod licet virginitas’ etc. respondet credere, se dixisse, ‘dat den houwelijeke staet van der werelt’; et aliter non credit, quia non commendavit matrimonium supra virginitatem.
23. *Ad vicesimum tercium articulum incipientem* ‘Item quod licet sacerdotibus’ etc. respondet se non credere hujusmodi articulum prout jacet et ad finem ad quem tendit, sed credit, se bene jocose dixisse, quando sacerdos haberet concubinam : ‘Het es getroudt volck’.
24. *Ad vicesimum quartum articulum incipientem* ‘Item quod ipse reus volens dampnare’ etc. usque ad clausulam incipientem ‘Item dat gheensins’ etc., dicit, se non credere verba theutonice articulata dixisse, sed fatetur dixisse, quod superfluum sacerdotum vel ecclesiasticarum personarum per eosdem deberet erogari pauperibus juxta illud XII, ‘Quod prima aurum habet ecclesia etc. allegans et alia ad hoe facientia, volens homines inducere ad elemosinas. Ad clausulam incipientem ‘Item dat gheensins etc., respondet, se non credere dixisse verba articulata prout articulantur et in quantum dixerit; de quo tarnen non recordatur; non fatetur se dixisse in malam partem.
25. *Ad vicesimum quintum incipientem* ‘Item quod auctoritate apostolica inhibitum est’ etc. respondet quod hujusmodi articulum credit fore verum.
26. *Ad vicesimum sextum articulum incipientem* ‘Quod hujusmodi littere’ etc. respondet, quod hujusmodi articulum credit fore verum’.

27. *Ad vicesimum septimum articulum incipientem* ‘Premissis tarnen non obstantibus’ etc. respondet, se credere, quod habuit librum seu tractatum Lutheri ‘De captiitate Babilonica , sed hoe fuit ante prohibitionem articulatum; et dicit quod, facta prohibitione, eundem tractatum combussit, et ultra premissa respondet, quod hujusmodi articulum non credit.
28. *Ad vicesimum octavum incipientem* ‘In cujus corroborationem etc. respondet, quod hujusmodi articulum, prout jacet, non credit, sed dicit verum esse, quod in domo articulata dixit, quod peniteret, quod tempore juventutis non melius studuit; quodque extunc haberet libros certos scilicet ‘Sermones Testamenti novi’, quos extunc non expressit seu nominavit, ut dicit, sed illos animo concepit, ex quibus dixit, se nunc plus sapere ad sermonicandum populo quam prius.
29. *Ad ultimum articulum incipientem* ‘Quod premissa’, respondet quod credit de creditis, de non creditis non credit.

Bijlage III

Fundatie-akte Begijnhof Bergen op Zoom vanwege het stadskapittel

Afschrift van een schrijven, d.d. 1490 Dec. 14, waarbij Deken en Kapittel der Collegiale kerk van Ste Geertruid te Bergen op Zoom, onder bepaald omschreven voorwaarden, verlof verleenen tot oprichten van een begijnhof met parochiekerk, begraafplaats, enz. naar voorbeeld van het bestaande Begijnhof te Mechelen. [89])

Ao 1490 Dec. 14.

Universis et singulis Christi fidelibus presentes (litteras) visuris seu audituris pateat evidenter et sit notum, quod nos Decanus et Capitulum ecclesie collegiate sancte Geertrudis opidi de Bergis supra Zomam, Leodiensis dyocesis, propter nonnullas potissimas ac rationabiles causas atque commoda tam ecclesie nostre, quam opidi predicti, nobis pro parte generosi domini nostri temporalis nee non et consulatus opidi de Bergis supra dicti latius propositas et allegatas, fore et esse conspicimus non modicum utile, salubre, et non minus honestum, ut in et sub dicte nostre Bergensis ecclesie parochia in loco congruo honesto et requisito proborum consilio unum notabile et honestum beghinagium sive curtis una, in quo seu qua begine commode degere et inhabitare simulque commorari ad instar beginagii sive curtis opidi Mechlin ie n s is Cameracensis diocesis preter et absque tarnen prejudicio dicte nostre matris ecclesie possent et valerent cum clausulis ad hujusmodi fundationem necessariis et requisitis erigeretur, edificaretur et de novo construeretur. Atque ut

[89] Zie: Gemeente Archief B.o.Z. Register met Privilegiën sedert 1357(-1517) Fo LXII recto/LXVI verso

premissa fierent finemque et effectum quantocius consequenter, pro nostro in premissis prestando consensu, fuit nobis humiliter, cum ea qua decuit reverentia, supplicatum. Cum itaque premissa omnia et singula nobis, ut premittitur, exposita et cum magnis rationabilibus ad premissa faciendum ad longum significata et declarata in divini cultus augmentum Deique honorem et ecclesie nostre utilitatem, nee non opidi nostri predicti ampliationem, commodum non modicum et profectum tendere conspicimus, cumque etiam justa pententibus non venit denegandus assensus, hinc est, quod nos Decanus et Capitulum supradicti, capitulariter capitulo ad hoe indicto in loco nostro capitulari solito solempniter congregati, matura prius supra premissis habita deliberatione, pro nobis et nostris in predicta nostra ecclesia successoribus, ut in et sub ipsa nostra perochia ecclesie Bergensis, curtis una notabilis seu beginagium cum ecclesia perochiali pro ïpsis beguinis et earum continuis commensalibus ibidem ïnhabitantibus dum taxat et nullis aliis, cum ei mi ter io campanula, campana et aliis ad hujusmodi requisitis, ad instar curtis beginagii Machliniensis, jure matricis nostre ecclesie semper salvo, et absque ejusdem matricis ecclesie prejudicio in loco decenti, ad hoe apto et honesto, sub certis tarnen modis formis et condicionibus inferius latius descriptis, fundetur erigatur et construatur, Sacramentalium tarnen et omnium illorum, que ad divinum signantur spectant cultum, atque illius curati visitatione, correctione ac condicionibus subscriptis, nobis et successoribus nostris in perpetuum reservatis, nostros per presentes damus et concedimus consensum panter et assensum. In primis videlicet quod, quamdiu prenominatis beguinagio sive curti Beginarum non fuerit de ecclesia consecreta et curato per nos admisso sufficienter provisum, hujusmodi curtis begine earumque continue commensales, juvencule presertim sive virgines, omnia jura perochialia nostre

ecclesie, juxta antiquam consuetudinem, prout alii nostre ecclesie subditi et quelibet ipsarum, juxta statum suum, nobis et successoribus nostris solvent et absque remissione solvere erunt perpetuo obligate. Ecclesia vero beginagii sive curtis predicte in curatam consecreata et curato ibidem per nos admisso, prefate begine et continue earum commensales predicte, omnia jura perochialia supradicta, nobis et ecclesie nostre debita, dicto eorum per nos admisso curato, juxta et secundum predicte nostre matricis ecclesie consuetudinem, omni excusatione seu impetratione postposita, solvere tenebuntur. Nobilibus vero personis et aliis antiquis matroms sive viduis ibidem confluentibus, presertim non beguinis et illis, que per tres menses continuos ante earum obitum begine ibidem non fuerunt, ac illic habitum beguinarum non detulerunt, et seu aliis eorum sepuhuram illic eligentibus dum taxat exceptis, que omnes et singule tam jura matricis nostre quam dicte curtis ecclesiarum perinde acsi apud eandem matricem ecclesiam sepelirentur et alie nostre ecclesie ceremonie ipsis debite per nos facte fuerint, in omnibus et per omnia solvere tenebuntur et erunt equaliter obligate, hac adjecta conditione, quod obligationes, in die animarum quolibet anno, omnes et singule ibidem quocumque provenientes in solidum nobis neenon omnes candele, ceree, tede et omnium aliarum candelarum cerearum genera quocumque exequiarum seu quarumcumque funeralium tempore juxta funera seu supra vel juxta feretrum illic positum, seu alias qualitercumque ibidem posite, seu etiam oblate, pro una nobis et successoribus nostris, pro alia vero fabrice ecclesie nostre predicte, ac pro tercia partibus fabrice dicti curtis, similiter et due partes omnium oblationum quocumque, qualitercumque, et quecumque in ipsa predicte curtis ecclesia provenientium atque etiam quarta pars omnium legatorum curato ipsius curtis quolibet etiam cum onere

facienda nobis et successoribus nostri. Curato vero curtis predicte pro ipsius laudabili sustentatione, ultra dotem sibi constituendam, omnia sacramentalia, visitationes, confessionalia atque etiam tercia pars omnium predictarum oblationum et tres partes legatorum hujusmodi effectualiter cedant et devolvantur. Ac quibusquidem ecclesie juribus, oblationibus tam certis pecuniariis testamentis quam aliis fideliter colligendis dicte curtis curatus, pro tempore existens, juxta et secundum suum juramentum desuper nobis prestitum et postquam ut premittitur admissus per nos erit totiens quotiens a nobis fuerit requisitus et signanter bis in anno videlicet circa nativitatis Christi et Johannis Babtiste computum, satisfactionem et solutionem de receptis hujusmodi nobis et successoribus nostris facere tenebitur sufficientes absque fraude et dolo; insuper dictarum beginarum rectricibus puta curtis fabrice sancti Spriritus et firmarie magistris ac aliis senioribus ipsius curtis beginis, usque ad tredecim, ad omne munus beginarum ipsarum numero simul ut imperpetuum et omni vacationum tempore dicte cure unum laudabilem virum presbiterum in eorum curatum, ad nutum earum removibilem, eligere, illumque nobis et successoribus nostris eorum sub sigillo totiens quotiens vacationis tempore hujusmodo valeant presentare de gratia speciali concedimus facultatem, collatione, institutione, provisione ac omnimoda dispositione aliorum beneficiorum sive perpetuorum officiorum in dicta curte quomodolibet fundandorum atque etiam admissione peculiares missas ibidem annuales celebrare volentium, nee non dicte curtis curati, sic ut premittitur, presentati, provisione et in possessionem admissione et institutione nobis et successoribus nostris imperpetuum reservatis, pro quibusquidem institutione et admissione dictus curatus quindecim fier en os Renenses aut eorumdem verum valorem, alii vero in dicta curte beneficiati juxta suorum beneficiorum

sive officiorum perpetuorum verum valorem annuum una cum servitorum nostre ecclesie juribus totiens quotiens solvere et juramentum solemne juxta statuta ejusdem ecclesie nostre et illius consuetudinem nobis prestare tenebuntur, proviso quod dictus curatus, sic ut premittitur, presentatus et admissus, non poterit ad nutum sic removeri, nisi personaliter residere recusaverit, aut tales excessus, propter quos de jure esset merito spoliandus, committeret. Cumque pro eo quod omnes beneficiati curtis predicte et alii missas ibidem peculiares celebraturi, juxta eorem nobis prestitum juramentum, sub nostra et dicte nostre ecclesie suberunt protectione. Volumus propterea quod illi curatus et alii capellani sive vicarii predicti primis vesperis in testis dedicationis et omnibus solempnibus atqe aliis, pro pace aut alias per nos quomodolibet ordinandis processionibus solemnibus, totiens quotiens per nos vocati fuerint cum suis beginis juxta et secundum modum et consuetudinem beginarum qurtis Mach-linie ns is honestius et devotius quo poterunt tenebuntur et debent interesse. Et ne, dominicis presertim diebus, hora sermonis nostri curati ad populum et subditi nostri a matrice ecclesia hujusmodi tempore subtrahantur, volumus, quod curatus curtis predicte, sive alius quicumque, dictis dominicis presertim diebus, suum sermonem ad beginas faciendum ante horam octavam incipere non debeat quovis modo. In ceteris vero sue cure agendis sue committimus discretioni, salvo quod in suis sermonibus, visitationibus et confessionibus apud sibi subjectas ecclesiam matricem et Capitulum nostrum debeat et teneatur commendare et promovere, proinvicem semper orantes. Postremo vero, quia electio sepulture libera sit de jure et voluntaria sine tarnen alicujus prejudicio, volumus propterea quod si contingat, aliquem extraneum, nostre aut alterius parochie subditum, in ecclesia sive cimiterio curtis predicte suam eligere sepulturam aut aliquod

funus ab extra illic deferri aut inhumari, omnes tales sive talia funera, antequam illic deferantur, primo et ante omnia in nostra matrice ecclesia deferri et presentari debeant, suum ultimum vale illic recipientes. Et ultra hoe jura perochialia ipsius matricis ecclesie in omnibus et per omnia, ac si in ipsa matrice ecclesia aut ejusdem cimiterio fuerint seu fuerit inhumati, nihil inde demto, nobis et successoribus nostris solvere erunt obnoxii et imperpetuum obligati statutis, consuetudinibus, privilegiis impetratis seu impetrandis non obstantibus quibuscumque.

Et finaliter in quantum concernit aut concernere potest audicionem computationum et rationum dicte curtis, fabrice mense sancti Spiritus, infirmarie, aliorumque regiminum quorumcumque dictam curtim tangentes rectrices et magistre dicte curtis, fabrice mense sancti Spiritus, infirmarie, et alie quecumque in regiminibus dicte curtis constitue, quolibet anno semel et die ad hoc ordinando pariter in dicta curte congregare et de ipsarum administrationibus coram nobis Decano aut aliquo Canonicorum nostri Capituli ad hoe deputato, ac etiam Senescallo vel Sculteto Bergensi ex parte domini nostri et burgimagistro extra bancum aut aliquo scabinorum nomine opidi Bergensis ad predicta deputato, nobisque omnibus ad hoe pruis vocatis, bonum et legalem computum facere et rationem reddere ac etiam singulis annis in hujusmodi die computationis honeste preparare unum prandium sive convivium pro Decano, Senescallo, Sculteto Burgimagistro aliis deputatis predictis et hoe expensis dicte curtis solvere imperpetuum tenebuntur et erunt obligate. Qua quidem die omnes differentie, querele, questiones et contraversie etiam cause predicte curtis quecumque fuerint, nee non defectus dictarum quatuor magistrarum per deputatos superius nominatos in presentia mamburnorum diete curtis amicabiliter appunctari, decidi, determinan

corrigi, et de remediis opportunis in singulis provideri debent et tenebuntur qui eciam mamburni per dominum Bergensem et burgimagistros et scabinos dicti sui opidi singulis annis moninari debent et ordinari. Et his mediantibus erunt predicta curtis et rectrices ejusdem libere et immunes ab ulterioribus conviviis et expensis, proviso tarnen et expresse condicionato, quod super factis, negotiationibus, regiminibus sive correctionibus aliarum beginarum curtis predicte in generali et in speciali solam semper intendentiam provisionem, visitationem et correctionem habebunt Perochianus et quatuor rectrices Beginagii predicti absque eo, quod aliquis alius in illis se intermiscere aut ingere possit aut debeat quoquo modo. In ceteris vero dicto curtus sive beginagii Bergensis rebus et agendis quibuscumque, superius non expressis, observantias, mores et consuetudines laudabiles dicte curtis sive beginagii Machliniensis et ad instar illius in Dei Omnipotentis et ipsarum beginarum honorem volumus imperpetuum observari. Et si, quod absit, super premissis laudabilibus consuetudinibus casus dubietatis aut convercie contingeret in posterum exoriri, ille per dominum temporalem Bergensem, pro tempore existentem, et nos Decanum et Capitulum pariter et concorditer decidetur ita quod, si in hujusmodi decisione in unam sentenciam convemre non valeamus, in eum eventum predicta dedisio devolvetur ad dominum abbatem Sancti Michaelis Antverpiensis, pro tempore existentem, tamquam ad superarbitrum totiens quotiens contingere posset, omnibus dolo et fraude seclusis. In quorum omnium fidem et testimonium premissorum preentes htteras sigilli nostri oblongi jussimus et fecimus appenlone communiri. Datum anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo, mensis Decembris decimaquarta.

Bijlage IV

Gunstbewijs verleend aan het Begijnhof van Bergen op Zoom vanwege het stadsbestuur

Afschrift van een brief d.d. 1492 Juli 31, waarbij de stad Bergen op Zoom onder zekere voorwaarden, gelden afstaat tot onderhoud van een te benoemen Begijnen-Pastoor [90]).

Ao 1402 Juli 31.

Wij Burgemeesteren, Schepenen ende Rade vander Stadt van Berghen opten Zoom, doen te wetene allen luden Ende bekennen met desen onsen brieven, alzoo de eerweerdighe heeren Deken ende Capittele der kercken van Bergen voorscr. minnelic ter lieten ende begeerten van ons gewillecoort ende geconsenteert hebben, datmen *bynnen oft omtrent* der voorscr. Stadt van Berghen ende inder prochien der selver sal moghen fonderen ende stichten een hovelijck baghijnhoff met eender prochie kerken, kerckhove ende alle sijnder toebehoorten, in forme ende met condicien als de brieve bijden selven heeren van de Capittele besegelt ons overgegeven [91]) dat int lange inhouden ende verclaren, Ende want de voorscr. erectie van den beghijnhove ende kercken, alsoo wij verstaen nyet geschieden en mach naer recht, *sonder tamelijcke ende redelijcke dotatie voor donderhouden van den prochiaen*, bij tijden daer sijnde, dat wij Borgemeesteren, Schepenen ende Raedt voors. inden name der selver Stadt, daeromme ende aengesien tghene des voors. is, geloeft hebben ende geloven in goeder

---

90 Zie : gemeentearchief B.o.Z Register stads Previlegien sedert 1347(-1597) fo. 207 resto/208 verso.

91 zie: Bijlage III

trouwen, den selven heeren deken ende cappittele, tot behoeft van de voors. prochiaen, dat eerst bij alsoo dat bynnen der selver Stadt oft vierrchare van Berghen een tamelick beghijnhoff met alle sijne toebehoorten als voors. is achtervolgende den voorschreven openen brieven geerigeert ende gefondeert wordt metter prochiekercken ende alle sijne toebehoorten, dat wij vore ende eer dat dat duechdelick geschien sal in titel van dotacien tot behoeft van de onderhouden vanden prochiaen, aldaar bij tijde wesende, duechdelijck bewijsen, gheven, assigneren ende betalen sullen, oft bij toedoene vande anderen persoonen, wel ende hovelick doen bewijsen, gheven, assigneeren ende jaerlicx betalen de somma van twelff ponden ende thiene schelling grooten brabants gelts goet ende custbaer, gelijck onse lieve Heere van Bergen telcken daghe van betalingen van sijnen Renthen ende demeynen, ende de voors. stadt van Berghen van hueren assijsen ontfangen sullen tot tween termijnen des jaars, te wetene die helft bynnen sesse maenden naerder voors. prochie kercken erectie, ende dander helft binnen sesse maenden daer nae, ende alsoo voert van jaire tot jaren vervolgende, welke Renthen van twelff ponden ende thien schellingen grooten voors. wij sullen jaerlicx duechdelijck betalen ende doen betalen totter tijt ende wijlen toe, dat wij die tot behoeff van den selven prochiaen om sijn onderhouden hovelick sullen hebben bewesen oft doen bewijsen in landen, erven oft renten, ter sommen toe als vore gedragende ende wart sijnde vrij boven alle commeren ende lasten, dier op comen mochten, behoudelick dat voer die voors. twelff ponden ende thien schellingen grooten tsjaers, de voors. prochiaen, inder tijt wesende, gehouden sijn sal ende verbonden, de voors. cure wel ende deuchdelyck te regeren ende te bewaren, ende daer vore te doen of te doen doene, een dagelixe misse inden selven beghijn hove.

Ende oft in de voors. jaerlixe betalinghe eenich gebreck viele in al of in deele, soo hebben wij Borghemeesteren, Schepenen ende Raedt voors. bij overdraghe van den gemeynen Rade vander Stadt geloef ende geloven bij desen, daer vore inne te stane, verbindende ende obligerende hier vore alle der selver stadt goeden, tegenwoordighe ende toecomende, sonder argelist.
Des toirconden hebben wij den grooten gemeynen segel van verbande der voors. stadt bij consente ende overdraghe als vore aen dese letteren gedoen hanghen.
Gegeven opten lesten dach van Julio, inden jare ons Heeren duysent vier hondert twee ende tnegentich.

Bijlage V

Afschrift eener Bulle, waarbij Paus Alexander VI, onder aanhaling van een schrijven van Deken en Capittel der collegiale kerk van St. Geertrudis te Berga supra Zomam d.d. 1490 Dec. 14 [92]), aan het daarin vervatte zijn goedkeuring hecht [93]).

Ao 1495 Augustus 28.

Alexander Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Piis votis fidelium, que ex devotionis fervore prodire et ex quibus divini cultus augmentum succedere conspicimus, libenter annuimus eaque quantum cum Deo possimus favore benevolo consonemus et illis que propterea provide facta fuisse comperimus, ut firma perpetuo et inconcussa permaneant, cum a nobis petitur, libenter adjicimus apostolici muniminis firmitatem. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum nobilis viri Johannis de Bergis, domini in temporalibus opidi Bergensis, Leodiensis diocesis, necnon consulatus dicti opidi petitio continebat, quod ipsi, zelo devotionis accensi, summopere desiderant in dicto opido seu districtu, loco ad id convenienti et honesto, unam curtem seu unum beginagium pro usu et habitatione nonnullarum devotarum personarum, ut ibidem Altissimo deserviant, cum ecclesia, cimiterio ac aliis ad hoe necessariis ad instar curtis sive beginagii opidi Mechliniensis, Cameracensis diocesis, construi et edificari, facere et super hoe cum dilectis filiis Decano et Capitulo ecclesie sancte Gertrudis dicti opidi Bergensis tractatus et ordinationes de modo et forma habuerunt, et ilios in scriptis redigi fecerunt, prout in litteris auctenticis Decani et Capituli

---

92 zie: Bijlage III

93 zie Gemeente Archief BoZ. 'Register met Privilegiën sedert 1357 (1517). fo. LXVI verso usque ad. fum LXXII recto.

predictorum, desuper confectis, in quibusdam publicis instrumentis, manibus duorum notariorum publicorum signatis, que in Cancellaria nostra diligenter inspici, examinari et recognosci fecimus in sertis (?) et quarum tenores, signis et caracteribus omissis, presentibus de verbo ad verbum annotari fecimus, plenius contenetur. Quare pro parte Johannis qui, ut asseritur, dilecti filii nobilis viri Philippi archiducis Austrie, qui etiam dux Burgundi existit, Conciliarius est, nee non consulatus predictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut tractatibus et ordinationibus prefatis, pro illorum subsistencia firmiori, robur apostolice confirmationis adjicere, nee non ipsis in dicto opido Bergensi seu ejus districtu, loco ad hoe convenienti et honesto, unam curtem seu unum beguinagium cum ecclesia et cimiterio ac aliis ad hoc necessariis et requisitis juxta formam concordatorum, super hoe inter eos habitorum, construi et edificari faciendi licentiam concedere, ac alias super his oportune providere, de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur, qui divinum cultum ubilibet vigere et augeri sinceris desideramus affectibus, Johannem et consulatum predictos ac eorum singulos a quibuscumque excomunicationis, suspensionis et interdicti ac aliis ecclesiasticis sentenciis, censuris et penis, a jure vel al homine quavis occasione vel causa latis (si quibus quomodolibet innodati existunt) ad effectum presentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes et absolutos fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, tractatus et ordinationes predictos ac prout illos concernunt, omnia et singula in dictis litteris contenta authoritate apostolica tenore presentium ex certa scientia approbamus et confirmamus ac presentis scripti patrocinio comminuimus supplemusque omnes et singulos defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem. Et nihilominus eisdem Johanni et Consulatui in dicto opido Bergensi seu ejus districtu, loco ad hoc convenienti et honesto, unam

curtem seu unum beginagium cum ecclesia et cimiterio ac aliis ad hoc necessariis et requisitis juxta formam concordatorum predictorum ad instar beginagii opidi Mechliniensis hujusmodi absque tarnen alieujus prejudicio construendi et edificandi seu construi et edificari faciendi. Ita tamen, quod persone inibi recipiendi et pro tempore commorantes in assisiis potus, aliis oneribus eidem opido Bergensi incumbentibus, ad instar in prefato Mechliniensi et aliis vicinis beginagiis commorantium eidem opido Bergensi subvenire teneantur, licentiam eadem auctoritate concedimus per presentes, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque, per hoe autem modum vivendi dictarum personarum, quatinus alias rite approbatus non sit, non intendimus approbare. Tenor vero dictarum iitterarum talis est: Universis et singulis Christi fidelibus presentes litteras visuris seu audituris pateat evidenter et sit notum quod nos Decanus et Capitulum ... [94]). Nulliergo omnino hominum liceat hanc pagine nostre absolutionis, approbationis, confirmationis, communionis, suppletionis et concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum Ejussenoveritincursurum.
Datum Rome apud Sanctum Petrum Anno incarnationis Dominice millisimo quadringente simononagesimo quinto, quinto kalendis Septembris, Pontificatus nostri anno quarto.

[94] zie: Bijlage III

Bijlage VI

Afschrift van een transfix-brief, waarbij Johannes de Hoerne, bisschop van Luik, zijn wijbisschop verlof geeft, altaren, kerk, kerkhof enz., toebehoorend a./h. begijnhof te Bergen op Zoom te wijden [95]).

Ao 1498 Nov. 6.

(Johannes de Hoerne, bisschop van Luik 1484-1505).

Johannes de Hoerne, Dei et apostolice sedis gratia episcopus Leodiensis, dux Bullonensis et comes Lessensis, universis et singulis presentes nostras litteras visuris, lecturis et audituris salutem in Domino sempiternam. Nobis, pro parte generosi domini Johannis de Bergis, militis, domini temporalis opidi et dominii sive districtus de Bergis supra Zomam, nostre Leodiensis diocesis ac magistratus et consultatus opidi ejusdem, fuit expositum, qualiter alias sanctissimus in Chro pater et dominus Alexander, divina providentia hujus nominis Papa sextus modernus, eisdem exponentibus licentiam unam curtem sive unum Beginagium pro usu et habitatione nonnuilarum devotarum personarum cum ecclesia et cimiterio ac aliis ad hoc necessariis et requisitis instar Beginagii opidi Mechliniensis, Cameracensis diocesis, in pretacto opidi de Bergis supra Zomam seu ejus districtu, loco siquidem ad id convenienti et honesto, sub et mediantibus certis tractatibus inter prelibatos exponentes ex una, ac dilectos nobis in Chro Decanum et capitulum ecclesie nostre Collegiate et perochialis beate Gertrudis ejusdem opidi de Bergis supra Zomam prius habitis et initis, absque tarnen alieujus prejudicio, construendi et edificandi auctoritate sua apostolica concessit, prout in literis suis apostolicis desuper confectis, quibus presentes nostri littere transfiguntur, plenius continetur. Atque,

[95] Zie gemeente Archief 8.0.Z. Register met Previlegien sedert 1357(-1517) fo. LXXII verso / LXXHII resto

veluti pro parte antedictorum exponentium, nobis fuit ulterius subjunctum, idem exponentes in vim ac vigorem licentie antctacte ad institutionem dicte curtis sive Beginagii ac constructionem et edificationem ecclesie ibidem ac altarium et aliarum officinarum necessario requisitarum jampridem processerunt et vel procedere et in dies usque complementum et perfectionem singulorum, Deo innuente, continuare proposuerunt et intendunt. Sed, quia in eisdem nondum consecratis divina celebrari non valeant officia, nobis propterea humiliter supplicari fecerunt, quatenus eis licentiam ecclesiam et cimiterium hujusmodi, dum ad id apta fuerint, pariter quoque et altaria in eisdem constructa seu construenda per episcopum nostrum, in pontificalibus vices gerentem, consecrari facienda et obeunda authoritate nostra ordinaria annuere et concedere vellemus et dignaremur. Unde nosjohannes episcopus prefatus, religiosorum locorum ac personarum in illis degere volentium devotionis commodi et utilitatis incrementum summopere, ut debemus, zelantes, et exoptantes, desiderantesque humilibus supplicum votis per que eorum saluti non mediocriter perspici conspicimus, favorabiliter annuere memoratis exponentibus, quatenus ecclesiam, cimiterium, et altaria supra tacta, dum ad hoc apta fuerint, ac de dote et competentia rectorum eorundem legitime constiterit, per episcopum nostrum in pontificalibus vices gerentem, cui etiam licentiam et authoritatem nostram in ea parte harum tenore impartimur, consecrari facienda et obtinenda authoritate nostra ordinaria licentiam concedimus Verum ne per premissa tractatus anteactos qui inter exponentes et supplicantes ex una, decanum et capitulum dicte nostre ecclesie collegiate et perochialis beate Gertrudis de Bergis supra Zomam prefatos facti dicuntur ac per sanctam sedem apostolicam nostrum preter scitum et consensum confirmati et approbati, approbasse et

gratificasse, approbare et gratificare visi fuerimus. Videamur harumque mere protestamur expresse et detestamus tractatus hujusmodi, quantum in toto vel in parte nobis et vel successoribus nostris episcopis Leodiensibus dicti opidi et districtus de Bergis supra Zoman ac loei situationis, curtis beginagii, ecclesie, cimiterii et altarium pretactorum ordinaris jurisdictionis quoque nostre ordinarie ac juribus quibus jus nobis et successoribus nostris, tam de jure quam consuetudine hactenus in ea parte competentibus, quomodolibet et competituris, quibus etiam sanctissimus dominus noster Dominus Alexander papa modernus prefatus qui tractatus anteactos confirmasse et gratificasse asseritur id absque nostro quoniam absque alieujus prejudicio per verba expressa fecisse comperitur in nullo voluit aut interdu (?) prejudicare minime acceptasse aut in illis consensisse quinimo potius eos in eventum pretactum tamquam nullos iniquos et injustos rejecimus et reputamus, periode acsi de illis numquam prius facta fuisset aut esset mentio, ipsique numquam concepti, firmati inter partes prenominatas et vel ad falsam suggestionem earumdem per dictum sanctissimum dominum nostrum papam approbati, licet nulliter et de facto ac conformati fuissent; in quorum premissorum veritatis testimonuim sigillum nostrum ad causas presentibus nostris litteris duximus appendendum.

Datum anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonogesimo octavo, mensis Novembris die sexta.
N.B. Johannes de Hoerne, kanunnik der St. Lambertuskerk te Luik, volgde na een interregnum van 2 jaren, in Januari 1484, Louis de Bourbon op als prins-bisschop van Luik. (zijn keuze bevestigd door Paus Sixtus IV bij bulle van 17 Dec. 1483.)

Bijlage VII

Akte van procuratie, krachtens welke Heer Jan Verbrugge, priester en kapelaan der groote kerkte Bergen, treedt in de rechten v/d in 1559 overleden Rentmeester der Bergsche Begijnen, Baltasar Consalis [96]).

Digne Willemsdochtere, weduwe wijlen Baltasar Consalis, in sijnen levene Rentmeester vanden Bagijnen alhier, met Quirijn Cock, haren rechtelijcken voochde, constituit Heer Jan Verbrugge, presbytere ende cappellaen deser kercken, ad recipiendum debita, die eenichsins souden mogen toecomen ende aengaen den voirs Bagijnhove.

NB1. Deze akte werd gepasseerd ten overstaan van Willem de Rouck en Jan van Veldwijck, schepenen te B. o. Z.

NB2. Heer Jan Verbrugge en Baltasar Consalis zijn genoemd o.a. op blz. 47 no. 32 en blz. 50 no. 39.

NB3. 29 Juli 1560 werd nogmaals aan Heer Janne Verbrugge, presbitere, machtiging verleend, om als Rentmeester v/h Begijnhof op te treden, door: Jan Schalck Pieterss. ende Franchoys Degens als momboirs (= voogden) van heer en meester Cornelis Vos, pastoir, Juffrouwe Elisabeth vanden Broucke ende Juffrouwe Rosé Bogaerts, meesterssen vanden Baghijnhove alhier.

[97])

---

96 Zie: Archief schepenbank Bergen op Zoom. 'Protocol van Procuratien en Certificatien sedert 1558(-1561).'. fo. XXVI sub dato 1559 Januari 23.

97 Zie: Archief schepenbank Bergen op Zoom 'Protocol van Procuratien en Certificatien sedert 1558(-1561). 3e afdeeling, fo. XIII verso.